

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Helena Kalfářová
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Nováková, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. března 2019

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Jaroslavě Novákové, Ph.D., za pomoc při vedení diplomové práce. Mé poděkování patří i pedagogům ze ZŠ Chodov, Nejdecká 254, okres Sokolov, za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Bc. Helena Kalfářová

Obsah

Úvod	1
1. Dítě předškolního věku.....	3
1.1 Školní zralost.....	8
2. Přípravné třídy.....	14
2.1 Historie přípravných tříd v České republice.....	16
2.2 Školní vzdělávací program	18
2.3 Legislativa českého školství v souvislosti s přípravnou třídou	20
3. Přínos přípravné třídy v praxi.....	25
3.1 Charakteristika školy	26
3.2 Případová studie	32
Závěr	52
Resumé.....	54
Použitá literatura	55
Elektronické zdroje.....	56
Seznam příloh.....	57

Úvod

Podstatou diplomové práce je vymezení počátku celoživotního vzdělávání v české školské soustavě cíleně směřované do oblasti přípravných tříd. Školský zákon nabízí několik forem předškolního vzdělávání, ale hlavním zájmem diplomové práce je ověření přínosu přípravných tříd.

Celoživotní vzdělávání je součástí života moderního člověka. Princip utváření tohoto životního postoje je zahájen již v raném dětství, ale prvním opěrným bodem, z hlediska české školské soustavy, je až vzdělávání předškolní. První krok do školské vzdělávací soustavy je tedy uskutečňován v předškolním věku dětí, a proto je důležité poskytnout všem dětem stejné startovací podmínky pro úspěšný vstup do základního vzdělávání.

Diplomová práce vymezuje pozoruhodnou etapu předškolní fáze ve vývoji dítěte, jako soubor zásadních změn v oblasti fyzické, psychické i sociální, které nabízejí dostatečný prostor pro předškolní edukaci. Tato práce dále vymezuje, jako naprosto nezbytnou a pro plnohodnotnou podporu dětí ze strany pedagogů v tomto náročném čase, komplexní znalost vývojové psychologie dítěte předškolního věku. Značný a nepostradatelný vliv na účinné vzdělávání má individuální přístup pedagogů k zvláštnostem každého jedince.

Předkládaná diplomová práce mapuje přínos přípravných tříd a způsob tohoto předškolního vzdělávání, jež poskytuje oporu dětem s odlišnými vzdělávacími potřebami. Práce je orientována na pohledy různých účastníků vzdělávacího procesu přípravných tříd a odhaluje jejich přínos. Je zde pracováno s hypotézou, že přípravné třídy poskytují efektivní formu předškolního vzdělávání pro děti s odkladem školní docházky. Předpokladem je, že tato speciální forma vzdělávání usnadní dětem vstup do prvního ročníku základní školy. Oblastí zájmu jsou také způsoby vzdělávání a vymezení forem a metod práce.

Práce je rozčleněna do tří oblastí a stanovuje si tyto cíle:

1. definovat etapu předškolního věku z pohledu vývoje základních schopností a dovedností, psychického, fyzického a psychomotorického vývoje ve spojitosti se školní zralostí;

2. určit podstatu přípravných tříd z hlediska historie, porovnání vzdělávání s mateřskou školou, soustředit se na školní vzdělávací program i organizační formy výuky a vymezit legislativní rámec předškolního vzdělávání;
3. prostřednictvím případové studie provést výzkum zaměřený na přínos konkrétní přípravné třídy a zpracovat postřehy pedagogů základních škol i zákonných zástupců dětí.

První část diplomové práce obsahuje popis předškolního dítěte v souvislosti se školní zralostí. Velká pozornost je věnována vývoji jednotlivých oblastí utvářejících osobnost dítěte v předškolním věku. Druhá teoretická část mapuje podstatu přípravných tříd již od jejich vzniku. Soustředí se na školní vzdělávací program podle základu kurikula RVP PV¹. Vymezuje organizační formy výuky a hledisko legislativního rámce. Praktická část vymezuje případovou studii ze základní školy. Poskytuje konkrétní informace o školním vzdělávacím programu, který je detailně popsán a též je vyhodnocen jeho přínos pro děti předškolního věku. Prostřednictvím cíleného pozorování čtyř vybraných dětí je sledován vzdělávací proces v přípravné třídě v průběhu jednoho školního roku. Řízeným rozhovorem s pedagogy, kteří se stali třídními učiteli pozorovaných dětí na základní škole, je ověřována vzdělávací úroveň žáků, kteří absolvovali přípravný ročník. Metoda dotazníku ověřuje potřebné informace kvalifikovaných pedagogů základních škol a zákonných zástupců dětí, jež přípravnou třídu navštěvovaly.

¹ RVP PV – Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

1. Dítě předškolního věku

Tato kapitola obsahuje vymezení pojmu – dítě předškolního věku a to na základě odborné literatury, která stanovuje jednotlivá specifika tohoto vývojového období.

Předškolní věk je možné definovat jako období od prenatálního období až po vstup do základní školy. Toto obsáhlé vymezení poskytuje plánování sociálních a výchovných opatření pro optimální rozvoj dětí v období před vstupem do základní školy. Bližší specifikací předškolního věku je období mateřské školy, která však legislativně zahrnuje pouze povinnou školní docházku až rok před vstupem do základní školy. (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 87)

V užším významu definujeme předškolní období přibližně od 3 do 6 let věku dítěte. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především věkem sociálním. Zde se odráží výjimečnost každého dítěte a některý z těchto aspektů může oscilovat v rozmezí jednoho i více let.

Výrazným znakem předškolního věku je postupné odpoutávání se od rodiny a nástup procesu rozvoje samostatné aktivity. Cílem utváření postupné samostatnosti je navazovat sociální vazby s vrstevníky. Děti se učí osvojit si běžné normy společenského chování, postupně si upevňují znalost obsahu rolí a vytváří si přijatelnou úroveň komunikace. Dětské myšlení je stále prelogické², egocentrické a vázané na subjektivní dojem. Překonání těchto překážek je důležitým předpokladem pro vstup do základní školy. (Vágnerová 2000, s. 102–103)

Vágnerová se shoduje v časovém vymezení předškolního období s autory Vacínová, Trpišovská, Franková. *„Předškolní věk je vývojová etapa od tří do šesti let, vývojovými mezníky je na začátku dokončení základního pohybového vývoje a rozvoj sebeuvědomění, na konci první strukturální přeměna a vstup do školy. Změny, které v průběhu etapy nastávají, nejsou již tak náhlé a zjevné jako dříve, vývoj je plynulejší a spočívá především ve větší diferenciaci uvnitř jednotlivých oblastí dětské psychiky.“* (Vacínová, Trpišovská, Franková 2008, s. 76)

Autorka Machová vymezuje předškolní věk od začátku čtvrtého roku do konce šesti let věku dítěte. Machová upozorňuje na rozdílnost akcelerace fyzického vývoje oproti pomalejšímu vývoji psychické oblasti. (Machová 2010, s. 2008)

² Prelogické – plně nerespektující zákony logiky (Vágnerová 2000, s. 102).

Osobnostní vývoj dítěte předškolního věku je ovlivněn poznáváním nejbližšího světa a pravidel, která zná. Psycholog Jean Piaget označil uvažování předškolních dětí za názorné a intuitivní myšlení. Takové myšlení je prelogické, jeho typické znaky lze stručně vyjádřit v několika bodech. **Egocentrismus** – tento způsob myšlení ulpívá na subjektivním pohledu a na tendenci zkreslovat úsudky prostřednictvím subjektivních preferencí. Důsledkem je nepřesné poznávání okolního světa. **Fenomenismus** – klade důraz na zjevnou podobu světa. Dítě je fixováno na nějaký obraz reality a ten považuje za základní. **Magičnost** – je interpretací dění v reálném světě fantazií, a tak je jeho poznávání zkreslováno. **Absolutismus** – přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost, vyplývá z potřeby jistoty. (Vágnerová 2000, s. 102–103)

Neopomenutelnou roli ve vývoji každého jedince mají poznávací procesy, které slouží k orientaci ve světě kolem nás a jejich prostřednictvím poznáváme i doposud nepoznaný okolní svět. Mezi poznávací procesy řadíme vnímání, myšlení, představivost a paměť. Důležité učení je na základě zkušeností. Tyto funkce se rozvíjejí na základě vrozených dispozic, které potřebují vhodnou stimulaci, aby se rozvinuly na požadovanou úroveň. **Vnímání** je subjektivní psychický pochod zachycující určitý okamžik, při získávání stimulů a poznatků prostřednictvím smyslových receptorů a cílených úkolů. Tento individuální proces je nestálý a ovlivněný množstvím různorodých podnětů, které působí na každého jedince různými způsoby. Na počátku předškolního věku je vnímání globální. Na konci předškolního období se již utváří schopnost pro analýzu a syntézu. Kvalitní zrakové i sluchové vnímání a rozvoj pohybového a hmatového vnímání jsou předpokladem pro úspěšné učení. (Kucharská, Švancarová 2004, s. 45–46). Psychický vývoj charakterizuje u dítěte předškolního věku zvědavost a touha po objevování světa. Machová uvádí, že s rozvojem pohybu se dále rozšiřují zkušenosti dítěte a rozvíjí se myšlení, paměť a řeč. **Myšlení** je úzce vázáno na vlastní prožitek a na vlastní názor. V této životní etapě se setkáváme s prvním obdobím vzdoru, kdy dítě zaujímá odmítavý postoj, vzteká se a neúměrně prosazuje své požadavky. V této fázi se rýsuje vlastní vůle, formuje se sebevědomí, které je v rozporu s vůlí autority dospělých. (Machová 2010, s. 212) Myšlení je vázáno na vlastní činnost dítěte. Již v tomto věku dokáže dítě rozlišovat fantazii a realitu. (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 90)

Od začátku čtvrtého roku nastupuje pomalé, plynulé růstové tempo. Průměrný roční růst je kolem šesti centimetrů a přírůstek hmotnosti kolem dvou kilogramů. Výškový rozdíl mezi pohlavími je velmi malý. Na začátku předškolního věku má dítě totožný typ postavy jako dítě v batolecím období. Postava je typická krátkými končetinami a relativně

proporčně velkou hlavou v porovnání s trupem. Charakteristickým rysem postavy předškolního dítěte je nedostatečně vyvinuté zádové a břišní svalstvo, to je viditelné na figuře, protože lopatky odstupují od zad a břicho vyčnívá dopředu. Podkožní tuková vrstva je vyvinutá, takže reliéf kostí a svalstva se na povrchu těla prakticky neprojevuje. Trup je stále zaoblený, bez zúžení v pase. I tento rys je jednotný pro obě pohlaví. Tato etapa se nazývá obdobím první tělesné plnosti. Mezi pátým a šestým rokem nastává první proměna postavy, výsledkem je změna proporcí dětského těla. Prodlužují se dolní končetiny, hlava roste pomaleji a ztenčuje se podkožní tuk. Po dokončení této fáze nastává období první vytáhlosti, dítě je štíhlejší a vytáhlejší. Od tří let zpomaluje růst mozku i obvodu hlavy. Mezi čtvrtým a pátým rokem dosáhne mozek i obvod hlavy 80 procent své definitivní velikosti. Ke konci předškolního věku začíná postupná výměna dočasného chrupu za trvalý. Po pátém roce se zpravidla objevují první zuby druhé dentice. (Machová 2010, s. 208–211)

Pro optimální stav a rozvoj každého jedince je nutná kooperace a vyrovnanost ve fyzické a psychické oblasti. Tyto oblasti se prolínají a vzájemně ovlivňují. Tento proces nazýváme psychomotorika. Machová uvádí, že psychomotorický vývoj je výsledkem dozrávání mozku. Vysvětluje, že myelinizace³ nervových drah v mozku končí ve čtyřech a půl letech. Diferenciace vrstev mozkové kůry vrcholí koncem pátého roku a definitivní poměr velikosti mozkových laloků se upravuje až po sedmém roce. Teprve tehdy je hotový strukturální základ pro nejvyšší funkce vyšší nervové činnosti. Do té doby je nervová činnost neustálená. (Machová 2010, s. 211–212) Psychomotorický vývoj v předškolním věku je v neustálém procesu zdokonalování. Zlepšuje se koordinace pohybů v rámci hbitosti, ladnosti, přesnosti a úspornosti pohybů. Do počátků předškolní epochy se do řízení pohybů zapojuje mozková kůra. Projevy této změny jsou nenápadné, ale hrají podstatnou roli ve vývoji dítěte. Dítě zaujímá svou pozici ve společenství vrstevníků prostřednictvím pohybových aktivit, při kterých je důležitá obratnost. Vlivem náročnějších pohybů je potřeba vyvinout značné úsilí pozornosti.

Zdokonaluje se jemná motorika, která potřebuje zapojení drobného svalstva prstů. Značný posun je evidentní ve vývoji kresby. Od hlavonožce se dítě může dostat až k detailní kresbě lidské postavy. Před vstupem do základní školy je dítě schopné zvládat nároky náročnějších sportovních činností. Senzomotorickou koordinaci a zručnost cvičí

³ Myelinizace je ukazatelem dozrávání vnitřní struktury mozku, tj. vytváření myelinových pochev na neuritech nervových buněk. (Machová 2010, s. 149)

dítě v různých druzích her a zejména pak při kresbě, kde se uplatňuje rychlý růst jeho rozumového pochopení světa. (Šikulová a kolektiv 2011, s. 84–85)

Vliv přímých pozorovatelů správného vývoje motoriky zdůrazňuje Otevřelová. Rodiče a pediatři sledují již od narození vývoj dítěte. Právě motorika je hlavním zdrojem informací, že je vše v pořádku. (Otevřelová 2016, s. 115) Langmeier a Krejčířová definují motorický vývoj jako stálé zdokonalování větší hbitosti a elegance pohybů a dále zlepšení pohybové koordinace. Celé období se vyznačuje dětskou pohyblivostí, která je umožněna vyspíváním nervového systému, kostry a svalstva. Po třetím roce života zasahuje do řízení pohybů stále více šedá kůra mozková. Zdokonalují se dětské pohyby, jsou účelnější a závisí na vědomí. Dítě si osvojí náročnější pohyby, které vyžadují soustředěnost, vysoký stupeň koordinace rozličných drobnějších pohybů jednotlivých svalů a svalových skupin. Proto se v této etapě rozvíjí hlavně jemná motorika. Zásadou rozvinutější pohyblivosti dobře zvládá sebeobsluhu a drobné pracovní činnosti i základy některých sportovních činností. (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88)

Podle Bednářové lze na motorické schopnosti a dovednosti nahlížet v několika rovinách, kterými jsou hrubá motorika, jemná motorika, grafomotorika, motorika mluvidel, motorika očních pohybů. (Bednářová 2007, s. 5) **Hrubá motorika** koordinuje pohyb velkých svalových skupin, pohyb a rytmus horních a dolních končetin. Jedná se o ovládání a držení těla. Správný vývoj této oblasti zapojuje jedince do aktivního života. Pomocí aktivních činností se podněcuje tělesný vývoj. U dětí předškolního věku podporujeme aktivity jako je chůze a chůze v rytmu, běh, poskoky na jedné noze, skákání snožmo, seskakování, lezení, podlézání, přelézání, házení, chytání, krouživé pohyby hlavou, zdolávání nerovného terénu. **Jemná motorika** rozvíjí šikovnost rukou (nezávislé pohybování prsty, postavení palce oproti ostatním prstům). Prostřednictvím třibení této dovednosti se zdokonalují drobné pohyby vyžadující přesnost. Děti předškolního věku cvičí jemnou motoriku prostřednictvím běžných činností, navlékají korálky, montují i demontují drobné stavebnice, zapínají si knoflíky, zdokonalují se při stolování, motají klubíčka, procvičují špetkový úchop, lepí, stříhají, vytrhávají z papíru a mnoho dalších běžných činností. Vztah jemné a hrubé motoriky má zásadní vliv na rozvoj řeči. Dalším souborem psychomotorických činností je **grafomotorika**. Tento proces rozvoje je dlouhodobý. Prostřednictvím postupného zdokonalování grafického projevu umíme kreslit a později psát. Koordinace oka a ruky přispívá k vykonávání účelných pohybů. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů oka a ruky, ale roli hraje také stav psychiky, který odkrývá rozpoložení jedince, například únavu, stres a strach. Oblast psychiky je velice rozsáhlá

a těžce definovatelná, protože se na jejím stavu podílí celá řada různě vzájemně propojených činitelů, kteří grafomotoriku ovlivňují. Psychický stav jedince lze odhalit na základě kresby či písemného projevu, a proto je vhodné využívat grafomotoriku při diagnostice psychických stavů a procesů.

Grafomotorika se rozvíjí u každého jedince individuálně. Je vhodné podle potřeby opakovat různorodé činnosti, které se kvantitou proměňují v kvalitu. Činnosti, které vhodně podporují tuto oblast, jsou například uvolňovací cvičení celých paží, kloubů ramenního, loketního a zápěstí, dále procvičování prstů, tleskání, solení, drobení (špetkový úchop⁴). Děti vybarvují, kreslí, dokreslují obrázky, doplňují chybějící části obrázku s pomocí různých materiálů. Každé dítě se v grafomotorice rozvíjí individuálním tempem, ale vždy má tento vývoj stejný fyziologický průběh.

Děti v předškolním věku vedeme ke grafickému projevu prostřednictvím poznávání okolního světa. Přiměřená motivace a stimulace dítěte utváří správné návyky (správné držení tužky, sezení u stolu).

Motorika mluvidel (oromotorika) je důležitá pro správný vývoj řeči. Začíná hned po narození, kdy dítě přijímá potravu (polykací pohyby, sání, špulení rtů, kousání). Motoriku mluvidel tvoří ústa, jazyk, svaly tváře. Řeč je silně spjatá s myšlenkovými operacemi a obě dvě oblasti se vzájemně ovlivňují. Řeč je prostředkem k dorozumívání v lidském společenství, k objevování světa, k vyjádření emocionálního stavu. (Bednářová 2007, s. 30) Mezi cvičení, která se zaměřují na rozvoj oromotoriky, patří krouživé pohyby jazykem, špulení rtů, dechová cvičení, nafukování tváří, hra na zvířátka. Cvičení mluvidel má být cílené a správně prováděné tak, aby byl rozvoj efektivní a předcházel případným logopedickým potížím.

Motorika očních pohybů (vizuomotorika) je silně spjata s nácvikem čtení a psaní. Vizuomotorika umožňuje schopnost vnímat svět prostřednictvím zraku. Zrakovou percepci rozvíjíme prohlížením knih, vyhledáváním detailů, hledáním rozdílů, pracujeme s figurou v pozadí, rozeznáváním a pojmenováváním geometrických tvarů, obkreslováním písmen, tvarováním písmen, jmenováním objektů zleva doprava v řádku.

Výše definovanou vývojovou etapu dítě předškolního věku ovlivňují mnohé biologické i sociální faktory a je potřebné jim poskytovat vhodný přístup, který je v jejich rozvoji povede správným směrem a optimálně podpoří jejich všestranný vývoj. Všechny

⁴ Špetkový úchop – vývojové stádium správného úchopu psacího náčiní, kdy tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje břicho palce a ukazováku.

zmiňované oblasti jsou vzájemně propojené a jejich vzájemné prolínání postupně utváří jedinečné osobnosti.

1.1 Školní zralost

Školní zralost je ovlivněna oblastí zdraví, psychiky a úrovní sociální způsobilosti pro zvládnutí nároků povinné školní docházky. Čas vstupu do základního vzdělávání ve věku 6–7 let je stanoven cíleně vzhledem k procesu vývojových změn, které jsou podmíněny zráním i učením. Tyto změny jsou důležité pro zvládnutí náročnosti školního prostředí.

Zásadním momentem v životě dítěte a jeho rodiny je vstup do základní školy. Otevírá se tak nová životní etapa. Děti předškolního věku mohou mít odlišnou fyzickou vyspělost, kognitivní předpoklady i sociální připravenost při vstupu do základního vzdělávání. Nezastupitelnou roli hraje faktor rodinného zázemí. (Bednářová, Šmardová 2010, s. 1) Začátek školní docházky je pro každého jedince velkou životní změnou. Tato zásadní změna se objevuje již v novém nastavení režimových momentů dne a dále také v celkovém přístupu k nepoznané životní etapě. Dítě se postupně přizpůsobuje nejen doposud neobjevenému prostředí, ale také novému školnímu kolektivu třídy a autoritě učitele. Poznává nepoznané a vydává se na cestu za poznáním. Náročnost tohoto procesu je ovlivněna i stanovenými osnovami, které mohou být pro žáka i méně přitažlivé. Učí se mít radost ze svých úspěchů a vyrovnat se se svými neúspěchy. Předpokladem pro úspěšné zvládnutí vstupu do procesu základního vzdělávání je školní zralost. Připravenost na školu zahrnuje oblast tělesného, duševního, citového a sociálního vývoje. (Machová 2010, s. 213)

Stále častěji je zaznamenán zájem o diagnostiku dětí předškolního věku. Mnozí považují za důležité stanovení silných a slabších stránek dítěte. To však může negativně ovlivnit vývoj dítěte. Zkreslené představy o tom, co by mělo dítě znát a umět, mohou přispět k opomenutí vývojových individualit každého jedince. Silné stránky dítěte by se měly stát opěrnými body, prostřednictvím kterých jsou účelně rozvíjeny jeho slabší oblasti. Slabší místa se dají pozvolna, systematicky rozvíjet, podněcovat a postupně kompenzovat. Stanovením silných stránek dítěte je možné cíleně přispívat k rozvoji talentu

či jeho nadání. Optimálním přístupem pro každé dítě předškolního věku je umožnění citlivého a komplexního rozvoje jeho osobnosti. V tomto případě je diagnostika dítěte předškolního věku velkým a podstatným přínosem. (Bednářová, Šmardová 2007, s. 1)

Školní zralost je definovaná jako důležitý mezník v životě dítěte i jeho rodiny. Ukončením předškolní etapy začíná období mladšího školního věku. Hranice mezi těmito dvěma vývojovými etapami se stává středem zájmu. Školní zralost je důsledkem biologického zrání nervového systému, které pojímá oblast tělesnou, psychickou i emočně-sociální. Tyto oblasti určují způsobilost dítěte začít školní docházku a úspěšně zvládnout požadavky povinné školní výuky. Školní zralost je značně ovlivněna danou genetickou výbavou jedince. Snaha externího působení dospělých na ni nemá prioritní vliv. V současnosti si každá škola volí formu ověřování školní zralosti podle svých potřeb a zkušeností. Většina škol ověřuje vývojovou úroveň schopností a dovedností potřebných pro zvládnutí trivია⁵, pozornost je též koncentrovaná na fyzickou, sociální a emocionální zralost. Důležité je, aby každá škola dala veřejně na vědomí, co je potřebné a jakým způsobem má být dítě na školu připraveno. Diagnostika dítěte ze strany školy odhaluje zralost či nezralost z různých oblastí dětské osobnosti ve stanoveném termínu zápisu. Rozumový stupeň vývoje je získáván skrze řeč, protože má zásadní vypovídající hodnotu o vědomostech, znalostech a intelektu. Dítě při zápisu přednese jednoduché říkadlo a prezentuje verbální i neverbální komunikaci. Úroveň grafomotoriky odkrývá stav vizuomotorických dovedností. Zkoumá prostorovou orientaci, zrakové a sluchové rozlišování, předmatematické dovednosti ve spolupráci s práceschopností a koncentrací pozornosti.

Pojmy školní zralost a školní připravenost charakterizují předpoklady pro úspěšné zvládnutí přechodu do nového školního prostředí. Je důležité zmínit, že termín **školní připravenost** není totožným s termínem školní zralost. Každý termín má své přesné vymezení. **Školní připravenost** je soubor kompetencí, které si dítě může postupně osvojit, naučit se je na základě záměrného působení rodičů, jiných dospělých a na základě předškolního vzdělávání. (Průcha a kolektiv 2016, s. 79)

Nástup do školy označuje Vágnerová, jako důležitý sociální mezník v životě dítěte. Pozice školáka není výběrová, ale je ovlivněna věkem dítěte a jeho odpovídající vývojové úrovní. Neopomenutelnou pozici má i prestiž rodiny, která vnímá vstup do základního vzdělávání jako potvrzení normality jedince. Vágnerová považuje

⁵ Trivium – tři základní školní znalosti (čtení, psaní, počítání).

školní připravenost za významnou a nepostradatelnou složku. V socializačním procesu má rodina nezastupitelnou pozici, která umožní dítěti dosáhnout přijatelné socializační úrovně. Školní úspěšnost je závislá na poznávacích schopnostech, které působí na zrání i učení. K rychlé adaptaci na nové školní prostředí dojde skrze určitou úroveň autoregulace. (Vágnerová 2000, s. 146–147)

Americký psycholog Goleman vymezil schopnosti, které umožňují dítěti úspěšně zvládnout učení. Mezi prioritní schopnosti zařadil zdravé sebevědomí, potřebnou zvědavost, schopnost konat s určitým cílem, zvládat sebeovládání, schopnost přiměřené komunikace a umění spolupracovat. RVP PV je nástrojem pro rozvoj, který formuluje základní principy předškolního vzdělávání. Důležité je respektovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítat do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání. Při předškolním vzdělávání je zásadní poskytování vhodných podnětů pro individuální rozvoj každému jedinci, aby před vstupem do ZŠ byl na takové úrovni, která je pro každé dítě optimální. Dále je potřebné soustředit pozornost na utváření základů kompetencí pro danou oblast učení. Prostřednictvím každodenního styku s dítětem i jeho zákonnými zástupci může předškolní vzdělávání plnit i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (Bednářová, Šmardová 2010, s. 2–7)

Další pozorovanou oblastí je sociální vývoj. Důležité je, jakým způsobem dítě komunikuje s okolím, zda je schopné navazovat vztahy s vrstevníky, zda zvládá odloučení od rodiny. *„Děti s dobrými sociálními dovednostmi snáze navazují kontakty, bývají oblíbenější, vyhledávanější, dostává se jim z okolí více pozitivních zpětných vazeb. To přispívá k podpoře sebevědomí, autonomie a kompetence (důvěry pro sebe, svoje schopnosti, samostatnosti, nezávislosti).“* (Bednářová, Šmardová 2010, s. 51)

Neposledním zájmem je emocionální vývoj dětí. Děti musí být připravené na zvládání zátěžových situací, kterým budou vystaveny při vstupu do základní školy. Základní škola je pro ně zásadní změnou a přináší mnohé nepoznané, proto je nutné zvládání impulzivních projevů, podřízení se cizí autoritě, umění přijmout případný neúspěch.

Aspekty zdravotního stavu a odpovídající **fyzické zralosti** pozoruje v průběhu vývoje dětí, prostřednictvím pravidelných preventivních prohlídek, pediatr, který se podílí na diagnostice školní zralosti. Důležitou roli hraje vymezení předpokládané úrovně tak, aby každodenní návštěva školy nezpůsobovala žádnému dítěti újmu na zdraví. Šestileté dítě by mělo odpovídat věkem i fyzickými dispozicemi. Průměrná váha by měla odpovídat 20 kilogramům a výška 120 centimetrům, ale vždy je nutné přihlížet

k individuálním zvláštnostem každého jedince. Podle Machové je pro posouzení stupně tělesného vývoje důležité, zda již proběhla první proměna postavy, protože změny v proporcionalitě jsou již doprovázeny zlepšením koordinace pohybů a také změnami v psychice dítěte. (Machová 2010, s. 209–210)

Vstupem do školy se začíná nápadně měnit tělesná proporce postavy dítěte. Prodlužují se horní i dolní končetiny, zužuje a oplošťuje se trup, který mění válcovitou podobu a hrudník se zřetelně odlišuje od břicha. Ustupuje tukový polštář a vystupuje svalový reliéf. Tyto změny vedou k dosažení tzv. „filipínské míry“. S proměnou tělesné stavby úzce souvisejí změny v ovládnutí těla. Zlepšuje se koordinace pohybů, která se stává přesnější. (Langmeier, Krejčíková 2006, s. 112–113) Odborníci uvádějí, že fyzickou zralost ovlivňuje úroveň motorické oblasti. Zpřesňování účelnosti pohybů vede k přesnější a cílenější pohybové aktivitě. Šestileté dítě je postupně koordinovanější v hrubé i v jemné motorice. V tomto čase se zlepšuje vizuomotorika a oromotorika. Ke školní zralosti patří i odpovídající psychomotorické tempo.

Psychická oblast zahrnuje především úroveň kognitivních funkcí. Zkoumá, zda je dítě zdravě zvědavé, uvědomuje si vzájemné vztahy v různých oblastech a zda je na ústupu fantazie a postupně vstupuje realistický přístup k věcem a jevům. (Machová 2010, s. 213)

Intelektuální vývoj je důležitým faktorem školního úspěchu. Úroveň rozumových schopností má zásadní vliv na zvládnutí trivie (čtení, psaní, počítání). Zlepšuje se koncentrace pozornosti, zapojují se volní složky i do jednotlivých činností a dítě již ovládá své živelné chování. Vnímání se stává realističtější a dítě začíná uvažovat v logických vazbách. Celostní teorie zdůrazňuje analyticko-syntetické vnímání jako schopnost rozlišit z celku část obrazce a opět jej spojit v celek. Schopnost tohoto vnímání se týká vizuálních i akustických celků. Prostřednictvím této schopnosti lze diferencovat také zvukovou i vizuální podobu slov a analyzovat jednotlivé prvky celků, což je důležitý prostředek k výuce čtení, psaní a počítání. Tento vývoj je patrný ve spontánní dětské kresbě, která je prostřednictvím detailů mnohem podrobnější, a při napodobování různě složitých tvarů. (Langmeier, Krejčíková 2006, s. 113)

Vstup do základního vzdělávání je spojen s konkrétním způsobem myšlení, které umožňuje chápat názornost, pořadí, počet či následnost. Tento způsob myšlení umožňuje získávat funkci zobecňování a kategorizování. Doposud mechanická paměť se stává trvalejší a záměrnější.

Jazykový rozvoj dítěte musí být na takové úrovni, aby samostatně a srozumitelně vyjadřovalo svá přání, city a poznatky. Vývoj řeči ovlivňují nabyté poznatky a zkušenosti.

Dítě by mělo mít dostatečnou slovní zásobu se správnou výslovností a zároveň by mělo dokázat komunikovat prostřednictvím jednoduchých vět, bez agramatismů líčit své zážitky a vyprávět o světě kolem sebe.

Pozornost je jedním z mechanismů, který reguluje psychickou aktivitu. Vývojové hledisko zohledňuje dvě základní varianty pozornosti. První hledisko je významné v prvních letech života a vychází z orientační reakce. Je bezděčná, spontánní a důležitá při situacích běžného života. Druhým stupněm je již úmyslná pozornost, která je spojená se schopnostmi rozhodování a vůlí. Je závislá na vnějších stimulacích, především na výchově. Dosažení stanoveného cíle je náročným procesem, ale ve školní práci se bez této varianty pozornosti nelze obejít. (Šikulová a kolektiv 2011, s. 67–69)

Sociální vývoj se projevuje samostatností přiměřené věku jedince. Dítě musí zvládat odloučení od rodiny. Sociální vývoj dítěte, které je připraveno na vstup do základního vzdělávání, se projevuje ovládním citových projevů. (Machová 2010, s. 213) Šikulová vymezila sociální zralost do těchto schopností. Dítě rozlišuje různé životní role a rozlišuje chování, které je s ním spojeno. Mělo by vědět, jaké chování je spojeno s rolí žáka ve vztahu k učiteli. Respektuje běžné společenské formy, které jsou ovlivněny znalostí základních pravidel a norem chování. Tyto hodnoty a normy chování se dítě učí převážně v rodině, může se i z tohoto hlediska ve větší či menší míře odlišovat od očekávaného standardu. Dokáže se podřídit autoritě a je ochotno ke vzájemné spolupráci. Zvládá se začlenit do skupiny vrstevníků, je schopno pracovat ve skupině spolužáků a brát na ně ohledy. (Šikulová a kolektiv 2011, s. 88–89)

Emocionální zralost je definována, jako věku přiměřená kontrola citů a impulsů. Při vstupu do základní školy se projevuje emocionální nezávislostí a socializační úrovní, která dítěti umožní lepší adaptaci v novém, neznámém prostředí. *„Emoční zralost zahrnuje schopnost sebeřízení, dítě umí kontrolovat okamžité nápady a impulsy. Mělo by být také schopno odložit bezprostřední splnění svých přání. Určitý stupeň emocionální stability a nezávislosti; Zdar ve škole předpokládá značnou odolnost k frustracím a schopnost přijmout i případný neúspěch. Strach, obavy, napětí a tréma svazují jeho výkonnost. Schopnost přijmout nezávisle na svých přáních a požadavcích daný program vyučovacího dne a podřídit se rytmu vyučovacích hodin; dítě se umí na čas vzdát svých osobních potřeb ve prospěch společných cílů a společně prováděných úkolů.“* (Šikulová a kolektiv 2011, s. 88–89)

Nezastupitelné místo má ve zdravém vývoji předškolního dítěte hra. Hra je paralelou dětského světa se světem dospělých. Jejím prostřednictvím můžeme sledovat

způsob vnímání a reakci dětského jedince v různých situacích. Děti si v ní nenásilnou formou osvojují spektrum základních dovedností a bezděčně rozvíjejí své schopnosti a dovednosti. Je také dokonalým prostředkem při navazování a utváření sociálních vazeb. Hra má dominantní postavení při stimulaci, relaxaci i psychoterapii. Slouží jako hlavní prostředek při předškolní edukaci.

2. Přípravné třídy

Kapitola se zabývá podstatou přípravných tříd v České republice, vymezuje specifické odlišnosti vzdělávání v mateřské škole a vzdělávání v přípravné třídě, tvorbu školního vzdělávacího programu, organizační formy, vymezení v rámci české legislativy v kontextu zřizování přípravných tříd, zákonný postup přijetí dětí do vzdělávání a zákony související se vstupem do základní školy.

Přípravné třídy nenahrazují mateřské školy. Směr jejich vzdělávání je veden k vyrovnávání vývoje dětí, u kterých už měla být plněna povinná školní docházka v základních školách. Přípravné vzdělávání napomáhá znevýhodněným dětem k zařazení do vzdělávacího procesu. V mateřských školách nejsou vytvořeny samostatné třídy pro tyto děti. Děti s odkladem školní docházky jsou společně s ostatními dětmi předškolního věku a nejsou zde sníženy počty dětí ve třídách. V přípravných třídách probíhá cílená stimulace na základě individuálních potřeb každého jedince. Dětem je poskytnuta nezbytná speciálně pedagogická podpora a jsou uplatňovány speciální vzdělávací metody umožňující včasnou diagnostiku dětí a odpovídající pedagogické vedení.

Vzdělávání v mateřských školách a v přípravných třídách mají společné cíle, které stanovuje společný kurikulární dokument RVP PV. Značná rozdílnost je v jejich organizaci i v obsahu učiva. Mateřská škola má týdenní rozsah svého vzdělávání 35 až 45 hodin, podle RVP PV. Pro děti, které mají povinné předškolní vzdělávání, je závazný rozsah 20 hodin týdně. Přípravné třídy mají rozsah vzdělávání určený počtem vyučovacích hodin také podle RVP PV, tedy 20 hodin týdně. Přípravné třídy se řídí dokumentem RVP PV a současně školním vzdělávacím programem základní školy, jenž musí obsahovat oblast přípravné třídy, kde jsou stanoveny integrované bloky. Integrované bloky jsou postaveny tak, aby umožňovaly dostatek prostoru pro kreativitu pedagoga, který reaguje na individuální potřeby dětí a nerozlišují vzdělávací obsah či složky, ale nabízejí vzdělávání v přirozených souvislostech. (Zákon 561 č. 561/2004 Sb., § 47)

Požadovaná kvalifikovanost pedagogů v mateřské škole a v přípravných třídách je stejná. V MŠ i v přípravné třídě může vyučovat pedagog s pedagogickým středoškolským vzděláním a vyšším vzděláním z oblasti předškolní pedagogiky nebo učitelstvím pro první stupeň. (Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících § 6 nebo § 7).

Forma vzdělávání v přípravných třídách má v České republice již letitou tradici. Vždy se najdou zastánci tohoto vyučovacího modelu, ale také se objevují hlasy těch, kteří se staví do opozice a odmítají přínos této předškolní vzdělávací formy.

Prioritou současných přípravných tříd je systematické vzdělávání dětí s odkladem školní docházky, které je zprostředkováno prostřednictvím záměrného pedagogického vedení se zájmem rozvoje jejich oslabených oblastí tak, aby byly připraveny na zvládání nároků primárního vzdělávání. Důležitým aspektem je individuální přístup, který umožní každému dítěti zažít úspěch. Ten je umožněn nižším počtem dětí ve výuce. Pocit úspěšnosti může eliminovat případné vzdělávací neúspěchy, které se mohou na cestě za vzděláním objevit. I v tomto procesu má nezastupitelnou roli osobnost pedagoga, který by měl v dětech vzbuzovat chuť a touhu po vzdělávání.

Pro individuální a individualizovanou⁶ práci je potřebné využívat systematické **diagnostické činnosti**. Průběžnou pedagogickou diagnostikou se hodnotí efektivita výsledků průběhu vzdělávání a závěrečné ověření naplnění kompetenci dle RVP PV. Výstupní zprávu o výsledcích vzdělávání zprostředkuje pedagog zákonným zástupcům a škole, do které dítě nastupuje do prvního ročníku.

Přípravná třída je formou plnění povinné předškolní docházky. Výuka probíhá zpravidla v časovém rámci od 7:40 do 11:40 hodin tak, aby byla naplněna podmínka povinného nejméně čtyřhodinového předškolního vzdělávání. Před výukou a po ní mohou děti navštěvovat školní družinu za stejných podmínek jako žáci základní školy a je jim umožněno stravování ve školní jídelně. Školní rok je stanoven od začátku září do konce června.

Součástí povinné **třídní dokumentace** je školní matrika, třídní kniha s přehledem docházky, případně lze využít třídní výkaz a katalogové listy pro evidenci docházejících dětí.

Organizační formy, které činí tento model vzdělávání jedinečným, stojí na základě individuálních principů, realizace frontální, skupinové, kooperativní a diferencované výuky. K tomu slouží využívání systémů různých organizačních forem uplatňovaných při realizaci projektů a integrovaných učebních celků.

⁶ Individualizovaná výuka – organizační forma výuky, která se zaměřuje na svobodný rozvoj tvořivých možností dítěte a respektuje jeho potřeby, zvláštnosti a zájmy.

2.1 Historie přípravných tříd v České republice

Již od 18. století, od doby osvícené panovnice Marie Terezie, se začal určovat směr dnešního školství. Proces byl pomalý a značně náročný, ale přes všechny překážky se postupem času dostal do popředí zájmu směr pedocentrismu⁷. Na této cestě se vystřídala řada významných osobností, které svým nasazením postupem času zformovaly tento pedagogický přístup. Školství zaznamenává ve svém rozvoji značné množství vývojových změn. Změna týkající se předškolního vzdělávání ve 20. století umožnila vznik přípravných tříd, které byly prvotně nástrojem pro úspěšné zvládnutí nároků základního vzdělávání pro znevýhodněné děti.

Zřízení přípravných tříd na našem území bylo reakcí odborníků českého školství, kteří považovali za důležité pomoci dětem se značnými potížemi v podobě nepodnětného prostředí a původem ze sociálně znevýhodněných rodin, které představovaly zvýšené riziko selhávání ve zvládnutí nároků základního vzdělávání. Šetření ukázalo na pozdní odpoutání dětí od rodiny, protože jen málo těchto dětí navštěvovalo předškolní vzdělávání. V roce 1993 odstartoval proces experimentování v oblasti předškolní výchovy, který měl připravit děti ze sociálně znevýhodněného prostředí na nároky primárního vzdělávání. Cílem byla snaha o zjemnění dopadů neúspěšnosti dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí v primárním vzdělávání.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy otevřelo systém "Statut pokusného ověřování přípravných tříd" roku 1997. Původním záměrem tohoto typu vzdělávání bylo zpřístupnění a vyrovnání vývoje sociálně znevýhodněných dětí, které umožní jejich včasný vstup do základního vzdělávání. (Průcha a kolektiv 2016, s. 82 – 85)

Ukázkou efektivnosti tohoto typu předškolního vzdělávání je tabulka zřízení přípravných tříd v průběhu devíti let podle šetření Českého statistického úřadu. Z tabulky databáze Českého statistického úřadu vyplývá, že nárůst počtu přípravných tříd a tříd přípravného stupně základních škol⁸ je značný. Projevil se v časové řadě 2009/2010 až 2017/2018. Z grafu vyplývá, že v uvedených letech školy reagují na zvyšující se zájem o tuto formu vzdělávání a zřizují vyšší počet přípravných tříd.

⁷ Pedocentrismus – pedagogický směr 20. století. Cíl výchovy, který upřednostňuje zájmy a potřeby dítěte.

⁸ Třídy přípravného stupně základních škol – „Zřizovatel základní školy speciální může zřídit třídy přípravného stupně základní školy speciální, které poskytují přípravu na vzdělávání v základní škole speciální dětem se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem.“ (561/2004 § 48a)

Školní rok	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
Počet škol	172	192	198	238	235	246	286	295	260
Počet tříd	199	235	242	282	277	300	344	345	286
Počet dětí	2410	2922	3055	3480	3520	3819	4514	4569	3407

(Český statistický úřad 2019)

Od devadesátých let dvacátého století do současnosti si přípravné ročníky vybudovaly pevné základy v soustavě českého vzdělávacího systému. Jsou jedním z opěrných bodů předškolního vzdělávání. Podstata přípravných tříd zůstává neměnná, ale způsob vzdělávání směřuje neustálým vývojem k podpoře účinného odbourávání selhávání dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí v primárním vzdělávání.

Postupně se v rámci legislativních změn částečně měnily požadavky a pohled na vzdělávání dětí v přípravných třídách. Zprvu vznikaly přípravné třídy určené výhradně pro předškolní děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Třídy byly naplňovány dětmi v počtu od sedmi do čtrnácti. Často v nich působili romští asistenti pedagoga nebo asistenti pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, kteří napomáhali začlenění dětí do školního prostředí za spolupráce rodičů i komunity. Školy tyto asistenty do tříd získávaly pomocí rozvojových projektů ze strukturálních fondů Evropské unie.

Posléze bylo možné do tříd přijímat na základě doporučení školského poradenského zařízení všechny děti, u kterých byl předpoklad, že vzdělávání v přípravné třídě vyrovná jejich vývoj. Od září 2017 došlo k legislativní změně, kdy lze přijmout pouze děti s odkladem školní docházky a současně předpokladem, že pobyt v přípravné třídě vyrovná jejich vývoj. Změnil se též počet dětí, pro které lze třídu otevřít, nejnižší hranice se posunula na deset a nejvyšší na patnáct. V současné době je v legislativním procesu nová úprava školského zákona, která by měla od září 2019 opět povolit vzdělávání předškolních dětí s přednostním přijetím dětí s odkladem školní docházky.

2.2 Školní vzdělávací program

Tato forma předškolního vzdělávání má své specifické potřeby, které je nutno zohlednit při tvoření ŠVP⁹. Vzdělávání je časově omezeno na jeden školní rok, navazuje na předchozí dovednosti dítěte a směřuje k bezproblémovému začlenění do vzdělávacího procesu prvního ročníku základní školy. Do přípravných tříd nastupují děti s odkladem školní docházky, mající různé typy oslabených oblastí: například opožděný vývoj řeči, vady řeči (patlavost, koktavost, breptavost, huhňavost, vývojová dysfázie, dysartrie, mutismus), chudou slovní zásobu, nedostatečně rozvinutou jemnou motorikou, nesprávné držení psacího náčiní, málo rozvinutou hrubou motoriku, problémy se soustředěním, zvýšenou hyperaktivitu, vyšší unavitelnost, problémy s orientací v prostoru a čase, nízkou úroveň předčíselných představ, drobnou tělesnou konstituci, neznalost barev, nedostatečnou zralost sluchové percepce (rytmizace řeči, rozlišování podobných hlásek, základy sluchové analýzy a syntézy), nedostatečnou zralost zrakové percepce (rozlišování lišících se tvarů, odlišení figury v pozadí, zraková pozornost), pracovní, emoční a sociální nezralost, rozumovou nevyzrállost. Přípravné třídy by měly mít vhodně koncipovaný vzdělávací program, který zajistí efektivní vzdělávání každému dítěti s odkladem školní docházky, vyrovná jeho oslabení a eliminuje do budoucna obtíže v následném vzdělávání v běžné třídě základní školy. Školní vzdělávací program musí být v souladu s kurikulárním dokumentem RVP PV. Školní vzdělávací program přípravné třídy je nezbytně nutné vytvářet podle zásad, jimž bude tomuto propojení odpovídat a které budou vyhovovat konkrétním účastníkům vzdělávání. Poskytovat smysluplné uspořádání na sebe navazujících výchovně vzdělávacích postupů, které budou zdokonalovat rozvoj dítěte předškolního věku, je vedeno k naplnění stanovených vzdělávacích cílů prostřednictvím vzdělávacích oblastí a dílčích výstupů, které naplní kompetence dětí. Pedagog musí systém probíraného učiva opodstatnit v ŠVP konkrétně stanovenými cíli, vymezenými obsahy a definovat formy i metody na základě podmínek dané školy. Pedagog se opírá o své zkušenosti a o další metodické příručky či odborná doporučení.

Při tvorbě tohoto dokumentu je možné využít i dalších metodických příruček, které přispívají k podpoře oslabených oblastí. Přípravné třídy jsou vázány kurikulárním dokumentem RVP PV určeným pro vzdělávání dětí ve věku od 3 do 6 let. K naplnění vzdělávacích obsahů a cílů, které jsou stanoveny v RVP PV, je potřebné pracovat

⁹ ŠVP – školní vzdělávací program.

v souladu s formou vzdělávání dětí této věkové skupiny tak, že je provázán s podmínkami, ve kterých vzdělávání probíhá a zabezpečit odpovídající metody a formy práce. (Vyhláška č. 48/2005 Sb.)

Ve školním vzdělávacím programu je nutné charakterizovat školu a její identifikační údaje, vzdělávací program, přípravné třídy, materiální a psychosociální podmínky, režim dne, dále charakterizovat vzdělávací program, jeho cíle výchovně vzdělávací práce, popis podmínek a organizace vzdělávání, obsah vzdělávání, vzdělávací oblasti, integrované bloky, osnovy jednotlivých vzdělávacích oblastí, všeobecné podmínky i podmínky dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, personální zajištění, spolupráci s rodiči, včetně pravidel evaluace¹⁰. Školní vzdělávací program přípravných tříd může být součástí, přílohou ŠVP základní školy nebo samostatným dokumentem. Tato jasně stanovená koncepce musí být veřejně přístupná.

Vzdělávací obsah je vhodné vymezovat jen okrajově a to tak, aby nabízel prostor pro individuální práci dle aktuálních potřeb žáků. **Integrované bloky** umožňují maximální prostor pro pružnou tvořivou, vynalézavou, improvizaci a kombinačně náročnou práci. Podle metodického pokynu (VÚP¹¹ 2007) je vhodné popsat strukturu vzdělávacího obsahu, zvolit vhodný počet na sebe navazujících integrovaných bloků a stanovit jejich obsahovou či časovou obsáhlost, formulovat soustavu práce s jednotlivými bloky a uvést soubor tematických celků. Hlavní vzdělávací nabídku realizovanou v integrovaných blocích je vhodné obohacovat o projekty, besedy, exkurze a kulturní akce. (Průcha a kolektiv 2016 s. 83)

Okruhy výchovně vzdělávacího obsahu jsou rozděleny do rozumové, hudební, výtvarné, pracovní a tělesné výchovy. Rozumová výchova je členěna na jazykovou a komunikační část, dále na oblast matematických představ a rozvoje poznání. Dalším okruhem je zaměření na vytváření kulturně sociálních a hygienické návyků.

¹⁰ Evaluace – systematické hodnocení s daným časovým harmonogramem a přesnými kritérii. Pedagog by měl vést průběžné záznamy o své evaluační činnosti a vyvozovat z nich závěry v podobě vzdělávacího přístupu.

¹¹ VÚP – Výzkumný pedagogický ústav.

2.3 Legislativa českého školství v souvislosti s přípravnou třídou

České školství je stanoveno zákonem 561/2004 Sb. v aktuálním znění. Tento zákon vymezuje potřebné důležitosti. Školský zákon je často aktualizován bohatou novelizací.

Zřizování přípravných tříd je přesně definováno Školským zákonem v § 47. Zde je stanoveno, že krajský úřad svým souhlasem povolí zřídit obcím, svazku obcí nebo kraji přípravné třídy základní školy pro děti, kterým byl udělen odklad školní docházky a je zde předpoklad, že se tímto vzdělávacím přístupem vyrovná jejich vývoj. Ředitel školy rozhoduje o zařazení žáků do přípravných tříd. Zákonní zástupci doručí řediteli školy žádost, a to na základě písemného doporučení školského vzdělávacího zařízení. (561/2004 Sb., § 47)

Podle § 47 odst. 1 Školského zákona č. 561/2004 Sb., je možné přípravnou třídu otevřít, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 10 dětí. V případě zařazení nižšího počtu dětí je nutné povolení výjimky udělené zřizovatelem, dle § 23 odst. 2 Školského zákona. Nejvyšší počet v přípravné třídě je stanoven na 15 dětí. Počty dětí upravuje vyhláška číslo 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a o některých náležitostech plnění povinné školní docházky. (Průcha a kolektiv 2016, s. 82 – 85)

Každý pedagog přípravné třídy vypracuje na konci druhého pololetí školního roku výslednou zprávu o průběhu školní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni hlavních cílů vzdělávání ve struktuře vymezené RVP PV.

Přípravné třídy základní školy jsou určeny pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. (Školský zákon)

České školské legislativní vymezení se také zaměřuje na přijímání dětí do předškolního vzdělávání a na práva a povinnosti jejich zákonných zástupců.

Zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, upravil oblast předškolního vzdělávání od 1. 1. 2017. Organizace předškolního vzdělávání je určena z pravidla pro děti od tří do šesti let, nejdříve však od dvou let věku. (§ 34 odst. 1 školského zákona). Předškolní vzdělávání je určeno pro státní občany České republiky a také pro občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Povinné předškolní vzdělávání se vztahuje i na cizince, kteří jsou oprávněni

pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Na děti s hlubokým mentálním postižením se předškolní vzdělávání nevztahuje. (Školský zákon)

Obec je povinná zajistit přijetí dětí do povinného předškolního vzdělávání (§ 179 odst. 2 školského zákona). Každé dítě má stanovenou spádovou mateřskou školu, jejíž ředitel rozhoduje o přijetí dítěte. Ředitel školy má právo stanovit zkušební pobyt, nejdéle však po dobu tří měsíců. Tato zkušební doba se nevztahuje na děti, kterých se týká povinné předškolní vzdělávání (§ 34 odst. 3 školského zákona).

Ředitel školy oficiálně vyhlásí termín zápisu do mateřské školy a zveřejní ho na veřejném místě v termínech od 2. května do 16. května. Pro pětileté děti je tento zápis povinným.

Podmínky pro přijetí dítěte do předškolního vzdělávání si stanovuje každá mateřská škola. Tato kritéria musí být předem jasně stanovená a zveřejněná. Také si každá škola samostatně vytvoří formulář žádosti, který zveřejní na svých webových stránkách nebo stránkách obce. Bude veřejně přístupný. Zákonný zástupce poskytuje škole nezbytné údaje pro zápis dítěte:

- jméno (případně jména) a příjmení žadatele (dítěte);
- datum narození;
- místo trvalého pobytu, popřípadě jinou adresu pro doručování (podle § 19 odst. 3 správního řádu);
- údaj, zda dítě má speciální vzdělávací potřeby, případně jaké. Tato informace však nemá mít vliv na jeho přijetí (dle § 37 odst. 2 správního řádu).

U dětí mladších pěti let škola vyžaduje v souladu s § 50 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, doklad o tom, že se dítě podrobilo stanoveným pravidelným očkováním nebo o tom, že je proti nákaze imunní nebo se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci. U dětí s povinnou školní docházkou škola nepožaduje doklad o očkování. (Informace o povinném předškolním vzdělávání určené pro školy, MŠMT¹², 2017)

¹² MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Škola má právo na poskytnutí informací od zákonných zástupců o dalších údajích pro zápis do školní matriky:

- údaje o předchozím vzdělávání;
- státním občanství;
- údaje o zdravotní způsobilosti ke vzdělávání a o zdravotních obtížích, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání;
- jménu a příjmení zákonného zástupce, místě trvalého pobytu nebo bydlišti;
- místo trvalého pobytu;
- adrese pro doručování písemností, telefonickém spojení. (MŠMT, 2017)

Ve správním řízení vydá mateřská škola rozhodnutí o přijetí v zákonné lhůtě do 30 dnů, nejpozději do 60 dnů ve složitějších případech. Přijetí dítěte do předškolního vzdělávání je oznámeno ve veřejném seznamu. V rámci ochrany osobních údajů jsou seznamy přijatých dětí uveřejněny pod registračním číslem, se kterým jsou seznámeni vždy jen zákonní zástupci dětí. V opačném případě, tedy v případě nepřijetí dítěte do předškolního vzdělávání, obdrží zákonný zástupce písemné vyjádření. Spádová mateřská škola je povinna přijmout přednostně děti ze svého školského obvodu, pro které je předškolní vzdělání povinné nebo mají přednostní právo na přijetí, jedná se o děti čtyřleté a starší. Povinnost zabezpečit dostatečnou kapacitu v mateřských školách pro zajištění předškolního vzdělávání náleží dle § 179 odst. 2 školského zákona obci.“ (MŠMT, 2017)

Zákonný zástupce má právo podat odvolání proti nepřijetí dítěte do mateřské školy. Ředitel školy může své rozhodnutí změnit, ale nesmí tím způsobit újmu dalším účastníkům.(§ 87 správního řádu)

Povinné předškolní vzdělávání platí i pro děti, kterým bylo pět let nebo jim byl uložen odklad školní docházky. Předškolní vzdělávání může probíhat v mateřské škole, v zahraniční škole nebo formou individuálního způsobu vzdělávání. Za zanedbání péče je tedy považováno, pokud zákonní zástupci nepřihlásí pětileté dítě a dítě s odkladem školní docházky k předškolnímu vzdělávání.

Postup přijímání k předškolnímu vzdělávání:

- zákonný zástupce zvolí mateřskou školu;
- zákonný zástupce se dostaví na zápis k předškolnímu vzdělávání, který se koná ve stanoveném termínu v období obvykle od 2. května do 16. května;
- zákonný zástupce podá písemnou žádost o přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání. V žádosti uvede všechny potřebné náležitosti. Pokud dítě zastupuje jiná osoba než je zákonný zástupce, předloží oprávnění dítě zastupovat;

- o ve správním řízení rozhodne ředitel školy o přijetí dítěte do mateřské školy nejpozději do 30 dnů nebo ve složitějších případech do 60 dnů.

Povinné předškolní vzdělávání má formu pravidelné denní docházky v pracovních dnech a to nejméně na dobu 4 souvislých hodin denně. Provoz školy je uveden ve školním řádu. (§ 1c vyhlášky č. 14/2005 Sb.)

Školský zákon stanovuje povinnou školní docházku, která začíná počátkem školního roku následujícím po dni, kdy dítě dosáhlo šestého roku věku a je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé ke zvládnutí školních nároků. Pokud by dítě dosáhlo šestého roku v době trvání školního roku a je připraveno na vstup do primárního vzdělávání, může být přijato na základě písemné žádosti zákonných zástupců (Zákon č. 561/2004 Sb., § 36, odst. 3)

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání vymezuje také povinnosti zákonných zástupců dítěte. Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce a to v době od 1. dubna do 30. dubna. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 36, odst. 3 účinné od 1. 1. 2017). Tento zákon byl 1. 1. 2017 pozměněn ve prospěch dětí. V minulosti byl zápis dětí do základní školy v období od 15. ledna do 15. února. Vzniklo tak mnoho odkladů školní docházky pro nedostatečnou připravenost dětí na nároky školy. Děti však v tomto krátkém období mohou udělat zásadní pokrok a v září mohou být zcela připravené na vstup do základní školy. Od změny termínu zápisů do základních škol se očekává nižší počet odkladů školní docházky u dětí předškolního věku.

Není-li dítě stále připravené splňovat nároky školního prostředí, je potřebné umožnit odklad školní docházky. Zákon uvádí přesný postup pro jeho udělení. Zákonní zástupci o odkladu školní docházky informují školu v době zápisu, zažádají písemnou formou o udělení odkladu školní docházky. Pro akceptování této žádosti je potřebné vyjádření pediatra nebo klinického psychiatra a je doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení. Zákonný zástupce tuto žádost doručí řediteli školy. Ředitel posoudí žádost zákonných zástupců a není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé, rozhodne o odkladu školní docházky, nejdéle však o jeden školní rok. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. Podle § 36 odstavce 4 je ředitel školy povinen informovat o odkladu školní docházky zákonné zástupce dítěte a poskytnout informace o povinném předškolním vzdělávání a možnostech jeho plnění.

Školský zákon neopomíná ani žáky, kteří již byli přijati do základního vzdělávání a nezvládají jeho nároky. Těmto žákům může být poskytnut dodatečný odklad školní docházky. Dodatečný odklad povinné školní docházky uděluje ředitel školy v případě, že se u žáka v prvním roce jejího plnění projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost. Řízení o dodatečném odkladu povinné školní docházky se zahajuje nejpozději do konce prvního pololetí školního roku, ve kterém ji žák začal plnit, a to na základě žádosti zákonného zástupce žáka nebo z moci úřední. K rozhodování o dodatečném odkladu povinné školní docházky nejsou vyžadována žádná další doporučení, potvrzení. Pokud ředitel školy rozhodl o dodatečném odkladu školní docházky, písemně zpracuje rozhodnutí a doručí jej zákonnému zástupci dítěte. Ředitel školy vhodně doporučí zákonným zástupcům další vzdělávání. Další možností je vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy, pokud lze předpokládat, že toto vzdělávání vyrovná vývoj dítěte.

Pokud zažádá o dodatečný odklad školní docházky zákonný zástupce a ředitel školy, po dohodě s pedagogy, ve správním řízení povolení zamítne, má právo zákonný zástupce žáka se proti rozhodnutí o nepovolení dodatečného odkladu povinné školní docházky odvolat ve lhůtě 15 dnů ode dne jeho doručení. O odvolání rozhoduje příslušný krajský úřad.

Legislativa českého školství plně respektuje potřeby dětí předškolního věku. Zákony řídí a podporují rozvoj dětí se vzdělávacími specifiky. Zákony stanovují práva a povinnosti všech účastníků ve školní oblasti. Novelizací zákonů se snaží reagovat na aktuální situaci a vytvářet podnětné prostředky pro děti předškolního věku.

3. Přínos přípravné třídy v praxi

Důležitost předškolního vzdělávání a přínos přípravných tříd byly blíže popsány v teoretické části diplomové práce. Praktická část prezentuje přínos přípravných tříd z pohledu praxe a realizaci přístupu dané základní školy. Prezentace vzdělávacího přístupu přípravné třídy bude založena na výsledcích případové studie. Každý člověk je jedinečným a v rámci podpory v procesu osobnostního rozvoje je podstatné poskytovat vhodně a individuálně zaměřené přístupy, které budou určovat adekvátní směr vzdělávání. Výhodou vzdělávacího systému České republiky je možnost poskytovat dětem s odkladem školní docházky jedinečný vzdělávací přístup v přípravných třídách.

V Karlovarském kraji je v současné době zřízeno 34 přípravných tříd ve 24 základních školách¹³. Škola, která reprezentuje tento vzdělávací přístup v této diplomové práci, je v okrese Sokolov ve městě Chodov¹⁴. Předškolní vzdělávání ve městě Chodově je poskytováno mateřskou školou, která má čtyři odloučená pracoviště a přípravnou třídu zřízenou při základní škole. Obě tyto organizace spolupracují a věnují se společné podpoře při vzdělávání dětí.

Škola poskytuje základní, předškolní i speciální vzdělávání. Pedagogové mají bohaté zkušenosti se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a různými druhy podpůrných opatření, například se specifickými poruchami učení, poruchami pozornosti, chování, žáky s narušenou komunikační schopností nebo lehkým až středně těžkým mentálním handicapem, PAS¹⁵ a kombinovanými vadami. Ve škole jsou zřízeny speciální třídy pro žáky s různými druhy speciálních vzdělávacích potřeb.

Počátek přípravné třídy na této škole byl ve školním roce 2004/2005, kdy bylo zapsáno celkem 14 dětí. Postupně počet žáků narůstal a ve školním roce 2010/2011 byla otevřena i druhá přípravná třída. (Výroční zpráva školy)

¹³ Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-2018/19>.

¹⁴ Město Chodov má 13671 obyvatel.

¹⁵ PAS- poruchy autistického spektra.

3.1 Charakteristika školy

Škola, ve které byl prováděn výzkum, je základní chodovskou školou se školou speciální a s přípravnými třídami. Aktuální počet žáků a dětí ve škole je 123. Celkový počet pedagogických pracovníků je 34 a 4 správní pracovníci.

Školní vzdělávací program má motivační název "Škola nemusí být problém" zpracovaný podle RVP ZV¹⁶, zohledňuje žáky se SVP¹⁷, obsahuje přílohu ŠVP pro přípravnou třídu s názvem "Sluníčko" a ŠVP pro ZŠ speciální s motivačním názvem "Učíme se pro život" zpracovaný podle RVP pro obor vzdělání základní škola speciální. ŠVP s motivačním názvem "Učíme se, abychom se v životě uplatnili" je zpracovaný podle RVP ZV příloha pro LMP, ve znění Opatření ministryně MŠMT Č. j.: MŠMT – 28603/2016, ze dne 22. února 2016; pouze II. stupeň 8. a 9. ročník LMP.

Přípravné třídy ZŠ při škole mají letitou tradici. Navštěvují je děti s odkladem školní docházky. Vzdělávání je zaměřeno na systematickou přípravu dětí pro vstup do první třídy základní školy s předcházením případným neúspěšným začátkům školní docházky. Vzdělávání probíhá individuálně v menším kolektivu dětí (10 – 15). Organizačně se výuka podobá školnímu vyučování, probíhá v integrovaných blocích. Škola umožňuje dětem a žákům ranní i odpolední družinu s možností stravování ve školní jídelně.

Pedagogové vedou výuku hravou formou a rozvíjejí u dětí rozumové schopnosti a dovednosti z oblasti jazyka, komunikace, předmatematických představ a vzbuzují v dětech touhu po poznání. Zaměřují se také na podporu jemné, hrubé motoriky a grafomotoriky. Součástí výuky jsou estetické a kreativní činnosti, které jsou realizovány prostřednictvím výtvarné, hudební, tělesné a pracovní výchovy. Jsou vybírány individuální, skupinové a frontální formy práce, které odpovídají věku, potřebám, zkušenostem a zájmům dětí a maximálně se přizpůsobují vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním i emocionálním potřebám dětí. Ve třídě jsou zavedena žákovská portfolia, která prezentují vývoj dítěte a slouží k diagnostice, která nastavuje vhodný vzdělávací přístup.

¹⁶ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

¹⁷ SVP – speciální vzdělávací potřeby.

Pro děti jsou pořádány různé aktivity: například výlety, exkurze, návštěvy knihovny a různé kulturní akce. Děti z přípravné třídy se zúčastňují některých akcí pořádaných pro 1. stupeň základní školy, aby si snáze přivykaly na budoucí prostředí první třídy.

Dle Školského zákona jsou děti s odkladem školní docházky přijímány na základě přihlášky zákonného zástupce a doporučení pedagogicko psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Docházka dětí do přípravné třídy je povinná a bezplatná.

ŠVP motivuje děti i v přímé hodnotící činnosti. Děti nejsou klasifikovány, ale motivačně podporovány k dosahování lepších výsledků.

Škola respektuje týdenní vyučovací dobu, která je stanovena v rozsahu 20 hodin, podle kurikula RVP PV. Denní vyučovací doba (4 hodiny) je rozdělena do kratších časových úseků s důmyslným střídáním pestrých činností podle potřeb a zájmů dětí. Didaktická hra je hlavním výchovně vzdělávacím prostředkem, jež se prolíná všemi činnostmi. Snahou je rozvíjet u dětí smyslovou percepci (především zrak, sluch a hmat), rozumové schopnosti, jazykové dovednosti, samostatnost, fantazii, sebedůvěru, motorickou obratnost, fyzickou zdatnost, pozitivní myšlení k sobě samému i k ostatním.

Podle platné legislativy škola používá k dokumentaci třídní knihu s přehledem docházky, školní matriku, třídní výkaz a evidenční listy dětí. Sledování pokroku ve vzdělávání je zajištěno průběžným čtvrtletním hodnocením v záznamovém listu každého dítěte. Každé dítě obdrží na památku pamětní list, který mu je předán při slavnostním zakončení školního roku.

Po nástupu dětí do prvního ročníku se základní škola zajímá o výsledky jejich vzdělávání. Výchovná poradkyně, ve spolupráci s pedagogy základních škol, získává písemnou formou zpětnou vazbu o jejich průběhu vzdělávání. Tyto výsledky také slouží pro vyhodnocení vzdělávacího zaměření pro učitele přípravných tříd.

Evaluační činnost probíhá v několika rovinách. Hodnocení práce pedagoga je realizováno formou hospitací. Autoevaluační činnost je zaznamenávána v hodnocení celého integrovaného bloku za určité období. Evaluace dětí je prováděna v záznamovém archu čtvrtletně¹⁸, dle oblastí a konkrétních znalostí, dovedností a návyků dětí. Celkové hodnocení dětí je obsaženo v závěrečné zprávě. Rodiče jsou pravidelně informováni prostřednictvím deníčků, webových stránek školy, školního facebooku, nástěnek umístěných před vstupem do třídy a individuálních pohovorů. Děti jsou také v průběhu roku vedeny k sebehodnocení. (ŠVP školy)

¹⁸ Příloha 1.

Pedagogové vycházejí z obecných cílů vzdělávací soustavy uvedených v § 2 odstavci 2 Školského zákona č.561/2004 Sb. (Školský zákon), ve znění pozdějších úprav: probouzet v žákovi kladný přístup ke škole, ke vzdělání, rozvrhnout čas na práci, odpočinek a relaxaci, rozvíjet jeho osobní přístup k získávání nových vědomostí, podněcovat k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů.

Výuka je vedena prostřednictvím hry. Začleňovány jsou hry nepodmíněně reflexivní, které jsou experimentační (cloumání předmětem, tahání, uchopování), lokomoční (probíhání, skákání, přeskakování, plavání) lovecké (honičky, číhání), hry sensorickomotorické dotykové, haptické, motorické, sluchové, zrakové. Další užívané hry jsou intelektuální, konstruktivní a kolektivní.

Obsah výchovně vzdělávacího programu je zaměřen na socializaci dítěte, rozvoj kognitivních funkcí, myšlení a řeči, paměti, pozornosti, zdokonalování koordinace oka a ruky, držení grafického materiálu. Velmi citlivě ale důsledně je dítě vedeno k samostatnosti, odpovědnosti a vlastnímu sebehodnocení. Program se řídí základními fyziologickými potřebami dětí, podporuje jejich zdravý vývoj a předcházení vzniku rizikových jevů. Maximálně se přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny. ŠVP plně respektuje věkové zvláštnosti, které byly blíže specifikovány v první kapitole diplomové práce.

Popis podmínek a organizace vzdělávání je stanoven na základě výchovně vzdělávacích cílů a je jich dosahováno uplatňováním nejrůznějších výchovně vzdělávacích prostředků, které svým obsahem i formou odpovídají stupni vývoje dětí. Jsou vybírány individuální, skupinové a frontální metody a formy práce, které odpovídají věku, potřebám, zkušenostem a zájmům dětí a maximálně se přizpůsobují vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním i emocionálním potřebám dětí. Základem je organizovaná činnost dětí – různé druhy her, učení, rozhovor, vycházky, pohybové, hudební, pracovní a výtvarné činnosti. ŠVP je řízen platnou legislativou a splňuje všechny potřebné náležitosti, které jsou popsány ve druhé kapitole v části 2.2.

Dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí dítě, které k naplnění svých vzdělávacích možností a k uplatnění užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními, potřebuje poskytnutí podpůrných opatření (§ 16 odst. 1 školského zákona). Tyto děti mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření z výčtu uvedeného v § 16 školského zákona. Podpůrná opatření realizuje základní škola.

Podpůrná opatření se podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti člení do pěti stupňů (§ 16 odst. 3. školského zákona). Podpůrná opatření prvního stupně realizuje

škola na základě plánu pedagogické podpory. Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze uplatnit pouze s doporučením školského pedagogického zařízení (§ 16 odst. 2 školského zákona).

Jelikož je přípravná třída zřízena pro děti s odkladem školní docházky, je samozřejmostí, že její pedagog úzce spolupracuje s pedagogicko psychologickou poradnou, speciálním pedagogickým centrem a odbornými lékaři.

Každé dítě má školským poradenským zařízením vypracovánu vstupní zprávu, na základě které je do přípravné třídy přijímáno a která nám také poskytne základní informace o osobní anamnéze dítěte, včetně speciálních vzdělávacích potřeb. Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou pro vzdělávání všech dětí společné. Při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba jejich naplňování přizpůsobovat tak, aby maximálně vyhovovalo dětem, jejich potřebám i možnostem. Pravidla pro realizaci podpůrných opatření školou a školským zařízením stanovuje vyhláška č. 27/2016 Sb.

Důležitou podmínkou úspěšnosti předškolního vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je nejen volba vhodných vzdělávacích metod a prostředků, které jsou v souladu se stanovenými podpůrnými opatřeními, ale i uplatňování vysoce profesionálních postojů učitelů i ostatních pracovníků, kteří se na péči o dítě a jeho vzdělávání podílejí. Rozvoj osobnosti dítěte s přiznanými podpůrnými opatřeními závisí na citlivosti a přiměřenosti působení okolí mnohem více, než je tomu u dítěte, které není ve svých možnostech primárně omezeno. Proto je potřebné vytvořit podmínky pro jejich pozitivní přijetí.

Personální zajištění výuky v přípravné třídě zajišťuje pedagog a jeho asistent (pokud v přípravné třídě je). Spolupracuje s dalšími zaměstnanci školy, především s vyučujícími v další přípravné třídě (je-li vytvořena), vyučujícími 1. ročníku, výchovnou poradkyní, mimo školu především s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, případně s pedagogy z mateřské školy, kterou žáci navštěvovali před nástupem do přípravné třídy.

Spolupráce s rodiči je nezbytnou formou práce pedagogů v přípravné třídě. Je pravidelná a má ustálenou podobu (ústní komunikace při přebírání a předávání žáka, třídní schůzky, individuálně domluvené konzultace, písemná komunikace prostřednictvím deníku žáka). Komunikace je vstřícná, věcná a jasná, založená na respektu, oboustranné důvěře a dodržování daných pravidel. Zákonní zástupci jsou seznámeni se školním řádem, řádem školní jídelny a školní družiny. Zákonný zástupce si přebírá své dítě osobně

po skončení vyučování nebo ve školní družině dle řádu školní družiny. Evidenci předávání dětí vede vyučující přípravné třídy a vychovatelka školní družiny.

Evaluace a autoevaluace¹⁹ je v přípravné třídě samozřejmá, funkční a smysluplná součást výchovně vzdělávací práce. Na závěr každého dne je prováděno slovní hodnocení, kde děti hodnotí svou práci i práci ostatních dětí, učitele, asistenta. Hodnocení výsledků vzdělávání je prostředkem k hledání optimálních cest vzdělávání jednotlivých dětí. Učitel i asistent pedagoga průběžně sledují a hodnotí individuální pokroky, kterých děti v průběhu vzdělávání dosahují. Na základě výsledků se rozhodují o změnách. Písemné hodnocení provádí učitel průběžně do osobních archů dětí. Zde zaznamenává každý pokrok, novou dovednost, ale také i pokles aktivity, či nespokojenost dítěte. Dle těchto údajů se lze zaměřit na zdokonalování v dovednostech, ve kterých dítě zaostává, posílit jeho sebevědomí. Průběžné hodnocení dětí sleduje posílení kladné motivace a aktivizace ke školní práci. Probíhá jak neformální formou – například pochvalou, úsměvem, přikývnutím, nesouhlasným vrtěním hlavou a dalšími gesty. Formální hodnocení užívá symbolů, obrázků, razítek a hodnotících listů. Děti jsou vedeny k sebehodnocení a ocenění práce druhých.

Evaluace dětí je prováděna v záznamovém archu čtvrtletně, dle oblastí a konkrétních znalostí, dovedností a návyků dětí. Rodiče jsou pravidelně informováni prostřednictvím deníčků. Podklady pro pedagogickou evaluaci jsou získávány:

- pozorováním;
- rozhovorem s dítětem;
- rozhovorem s rodiči;
- rodinnou i osobní anamnézou;
- analýzou herních aktivit dítěte;
- analýzou procesu učení;
- analýzou úrovně komunikace;
- analýzou dětských prací.

Na konci druhého pololetí školního roku učitel přípravné třídy vypracovává zprávu o výsledcích a posunech předškolní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni klíčových kompetencí stanovených ŠVP pro předškolní vzdělávání. Obsahuje popis speciálních vzdělávacích potřeb, předpokládaných schopností, nadání, zájmů dítěte a doporučení pro další vzdělávání.

¹⁹ Autoevaluace – plánovaná sebehodnotící činnost pedagoga.

Výuka je podpořena vhodným množstvím didaktických pomůcek. Pro provoz platí stejný režim (s drobnými úpravami) jako pro ostatní žáky, takže děti přivyknou školnímu režimu. Využívají i další školní odborné učebny – hudebnu, interaktivní učebnu, školní cvičebny, školní knihovnu a počítačovou učebnu. Pro zdravý a všestranný tělesný rozvoj jim za vhodných klimatických podmínek slouží školní zahrada a hřiště. Na hodiny tělesné výchovy se chodí do městské sportovní haly.

Vzdělávání je individualizované a má intervenční, popřípadě korektivní charakter. Vzdelávací program je stanoven na jeden školní rok. Dětem je trvale vytvářeno klidné, motivující a příjemné prostředí. Jsou pod stálým dohledem učitele a asistenta, případně jiné dospělé osoby (zaměstnanec školy). Vyučující předchází úrazu v rámci pravidel ochrany zdraví. Děti pracují zpravidla v kolektivu, učitelé dbají na individuální přístup ke každému dítěti, přiměřeně k jeho schopnostem.

Výuka je členěna do bloků dle probíraného učiva a přiměřeně k výkonům dětí, řídí se rámcovým měsíčním rozvrhem. Základem je organizovaná činnost dětí – ranní kruh, didaktické hry, práce s pracovními listy, relaxační a protahovací cvičení, pohybové a hudebně pohybové hry, činnosti rozvíjející hudební schopnosti, různé výtvarné techniky, práce s přírodními i nepřírodními materiály.

Režim dne je orientační a dostatečně pružný, jednotlivé činnosti, jejich trvání a pořadí mohou být pozměněny vzhledem k pracovnímu tempu a zájmu dětí, počasí a k doplňkovým aktivitám (ŠVP).

Časový harmonogram	Náplň vzdělávání
7:40 – 8:10	Scházení dětí, hry a činnosti podle volby dětí.
8:10 – 8:20	Komunikační kruh – přivítání se navzájem, seznámení se s činností daného dne.
8:20 – 9:30	I. blok řízených činností prokládané motivačními a zdravotními cvičeními, relaxačními chvilkami a hrou – dle individuální potřeby (jazyková výchova, řečová výchova, matematické představy, věcné učení).
9:30 – 10:00	hygiena – svačina – relaxace
10:00 – 11:30	II. blok řízených činností prokládané motivačními a zdravotními cvičeními, relaxačními chvilkami a hrou – dle individuální potřeby (výtvarná výchova, pracovní vyučování, tělesná výchova – pobyt ve sportovní hale, vycházka).

11:30 – 11:40	Hodnocení a společné rozloučení.
11:40	Odchod dětí domů, případně přechod do ŠD.

Prostřednictvím projektových dnů jsou vytvářeny pozitivní vztahy mezi všemi ročníky školy. Starší žáci pomáhají mladším a v týdnu čtenářské gramotnosti chodí číst dětem z přípravné třídy pohádky. Při projektovém dnu „Den plný her“ jsou žáci starších ročníků rozděleni do týmů s mladšími žáky a dětmi z přípravné třídy. Tyto projekty utváří vazby na základě prožitku a podporují vzájemné učení.

3.2 Případová studie

Cílem výzkumu diplomové práce bylo ověření přínosu přípravných tříd. Výzkum byl aplikován ve vzdělávacím procesu v přípravné třídě. Šetření bylo směřováno ke zjištění, zda vzdělávání v přípravné třídě usnadní vstup dětí do prvního ročníku základní školy a jakým způsobem zvládají první rok školní docházky v základních školách. Úhel pohledu je směřován i k názoru pedagogů základních škol a zkušenosti zákonných zástupců dětí z přípravných tříd.

Případová studie sleduje počátky vzdělávání dětí, které absolvovaly rok v přípravné třídě a nastoupily po odkladu školní docházky do prvních tříd základních škol. Pro zachování anonymity sledovaných dětí bylo využito označení dívka A, dívka B, chlapec C, chlapec D, a to se souhlasem zákonných zástupců, zároveň bez užití dětských fotografií. Do případové studie byly zapojeny čtyři děti, dvě dívky a dva chlapci. Dotazníkové šetření bylo směřováno na získání zkušeností pedagogů základních škol, které bylo cíleně zaměřeno na sledování návaznosti přípravné třídy a základní školy. Dotazník pro zákonné zástupce zkoumal jejich názor a zkušenosti na předškolní vzdělávání tohoto typu.

Pro výzkumnou část diplomové práce bylo využito metod: pozorování, rozhovoru, dotazníků a prostudování dokumentace školy.

Pozorování bylo realizováno v přirozených podmínkách dětí, při běžných situacích, které zajistilo standardní projevy chování. Rozhovor je metodou, která zjišťuje subjektivní pocity, prožitky a znalosti pedagogů základních škol. Otázky dotazníků byly předem jasné stanoveny a strukturovány. Respondentům byla umožněna konzultace nad zadanými otázkami v případě neporozumění daným otázkám.

Počátek pozorování byl v září 2017. Ve třídě bylo zapsáno 14 dětí. Z tohoto počtu byli vybráni zástupci dvou dívek a dvou chlapců. Návštěvy sledování dětí v přípravné třídě byly předem jasně stanovené. Pozorování proběhlo v září, v dubnu a v červnu. Dotazník byl předán 40 pedagogům základních škol v listopadu a na konci školního roku 2017/2018 vybrán ve stejném počtu zpět k vyhodnocení výsledků. Byli osloveni kvalifikovaní pedagogové čtyř základních škol v Chodově, kteří při osobním kontaktu projeví zájem a přislíbili účast na dotazníkovém šetření. Zvolený počet dotazovaných pedagogů byl vybrán cíleně, aby prokázal platnost odpovědí v rozsáhlejší oblasti. Zákonní zástupci dotazník vyplňovali v květnu roku 2018. Osloveno bylo 40 zákonných zástupců stávajících i bývalých dětí přípravných tříd, ale pouze 35 z nich projevilo zájem se tohoto šetření zúčastnit. Rozhovor se třemi pedagogy žáků v základní škole byl uskutečněn v lednu 2019.

Pozorování dětí přípravné třídy 10. 9. 2017

Třída: přípravná

Počet dětí: 14

Doba trvání: 4 vyučovací hodiny

Cíl pozorování: adaptace dětí na školní prostředí, klima třídy, vzdělávací metody a přístup třídní učitelky a asistentky pedagoga.

Děti byly v novém školním prostředí v adaptačním procesu. Kolektiv třídy se postupně stmeloval. Pedagog využíval kolektivních her, kde si děti společně opakovaly svá jména a utvářely si vztahy ve třídě. Asistent pedagoga se dětem věnoval při všech režimových momentech a povzbuzoval plačtivější děti. Ve dvouhodinovém bloku rozumové výchovy byl věnován čas řečové výchově a psaní. Děti se naučily jednoduché říkadlo „Kotě“, které si opakovaly po celý den. Na řečovou výchovu navazoval předmět, který rozvíjel grafomotorické dovednosti. Grafomotorika byla zahájena průpravným cvičením, kdy si děti uvolňovaly celé tělo, paže, zápěstí a prsty na rukách s doprovodnými motivačními říkadly. Motivací bylo „Klubíčko pro kotě“. Cílem bylo uvolnění zápěstí a vedení ke správnému držení psacího náčiní²⁰. Do aktivity se zapojily všechny děti. Motaly klubíčka, kreslily na velký formát papíru a samostatně pokračovaly v nácvičku do pracovního sešitu. V další dvouhodinové části vyučovacího bloku probíhala tělesná

²⁰ Příloha číslo 1.

výchova, kde děti hrály po motivační rozcvičce míčové hry. Do výuky byly vhodně zařazovány relaxační chvílky.

Dívka A se jevila velice klidně, byla pozorná a nadšená z nového prostředí. Byla velice samostatná a ochotně pomáhala druhým. Vyjadřovala se pomocí holých vět, ale říkadlo se naučila velice snadno a rychle. Při hodině psaní potřebovala pomoc. Úchop psacího náčiní byl nekorektní. Učitel jí často poskytoval čas na uvolňovací cvičení, která jí napomáhala od možných nepříjemných pocitů při práci s pastelkou. Je vyhraněným levákem, a proto jí byla umožněno pracovat samostatně v lavici, kde měla dostatek prostoru. Při převlékání byla dívka A samostatná. V tělesné výchově se projevovala neobratně, ale do všech činností se vrhala s velkým nasazením a byla velice smutná, že vyučování již končí.

Dívka B byla velice plačtivá a v novém prostředí nejistá. Neustále objímala svou hračku a nezapojovala se do společných činností. Asistent pedagoga ji utěšoval a nabízel vhodné činnosti, které by dívku mohly zaujmout. Do výuky se zapojila až v hodině psaní. Držení pastelky bylo nestandardní, ale pro její emocionální rozpoložení jí pedagogové nepobízeli k nápravě úchopu, ale naopak jí poskytovali pozitivní zpětnou vazbu za její výkon. Její snaha byla oceněna motivačním razítkem, což dívku potěšilo, ale ihned se vrátila ke své hračce a pláče. Po prvním vzdělávacím bloku si pro dívku B přišla její matka, podle domluvy s třídním učitelem v rámci usnadnění adaptačního procesu.

Chlapec C byl v novém třídním kolektivu nejistý, stranil se kolektivu. Potřeboval klidný přístup s dostatkem času a vhodnou stimulací. Při hodině se do práce aktivně nezapojoval a potřeboval pomoc asistenta. Velké potíže měl se sluchovou pamětí při nácviu říkadla. Učitel využil obrázkových karet, které mu pomohly v nácviu říkadla. Řeč byla ovlivněna patlavostí a slabou slovní zásobou. Při sportovních aktivitách se s nadšením zapojil do všech úkolů. Měl potíže při převlékání do sportovního oblečení a potřeboval pomoc.

Chlapec D byl na první pohled výraznou osobností. Nerespektoval stanovená pravidla a ubližoval dětem. Učitel mu neustále vysvětloval správné chování. V řízených činnostech byl nesoustředěný a brzy se unavil. Asistent pedagoga využil relaxačního koutku a poskytl mu čas na odpočinek. Komunikační dovednosti byly ovlivněny vadou řeči, chudou slovní zásobou, často užíval agramatismů. Pro nácvik říkadla potřeboval více času. Výrazné potíže se projevovaly při grafomotorice. Neuměl držet psací náčiní. Vyučující opakovaně poskytoval uvolňovací cviky a věnoval dostatek času pro nácvik

správného držení pastelky. Na práci v sešitu mu asistent poskytl barevnou pastelku, která se drží v dlani, aby chlapce D motivoval k této činnosti. V hodinách tělesné výchovy byl často volen do vedoucích pozic, aby měl pocit zodpovědnosti a dodržoval stanovená pravidla. Pravidla bezpečnosti mu byla často připomínána. Měl potíže při převlékání do sportovního oděvu. Nevěděl, kde má věci na tělocvik, ale s pomocí asistenta vše zvládl.

Pozorování dětí přípravné třídy 11. 4. 2018

Třída: přípravná

Počet dětí: 12

Doba trvání: 4 vyučovací hodiny

Cíl pozorování: vývoj dětí, přístup pedagogů, výběr metod a forem práce

Kolektiv třídy byl již ucelený. Atmosféra ve třídě byla přátelská. Třída byla vyzdobena výtvarnými pracemi dětí. Vhodně byly situovány jarní motivační obrázky do výšky očí dětí. Děti si již samostatně připravovaly pomůcky podle zadání učitele, který je vedl k větší samostatnosti. Motivační systém, který je vytvářen prostřednictvím razítek, děti vnímaly a poukazovaly na své úspěchy. V době scházení děti přebíral asistent a učitel komunikoval se zákonnými zástupci dětí. Výukové bloky byly rozděleny na rozumovou oblast jazykové výchovy a matematiky. Zde se prolínaly frontální, skupinové i individuální formy výuky. Jazyková výchova rozvíjela sluchovou percepci. Děti analyzovaly umístění hlásky ve slově. Určovaly zvukovou shodu či neshodu. Vše bylo motivováno říkadlem. Matematická část byla směřována na přiřazování množství předmětů k danému číslu. Opakovaly číselnou řadu 1–7, kterou vyjmenovávaly, skládaly a doplňovaly. Děti si již přivykly využívat relaxačního koutku, kde si samostatně volily aktivity podle svého zájmu. Druhý vzdělávací blok byl věnován výtvarné výchově, kde děti dekorovaly společnou koláž „Jarní strom“²¹. Zde bylo náročnější organizování pracovního procesu a aktivního zapojení všech dětí. Na díle se podílely všechny děti. Pozitivní byl fakt, že dílo si řídily děti samostatně a pedagogové byli jen pomocníky, kteří předcházeli případným potížím.

Dívka A si vedla ve výuce velice pečlivě. Ve třídě je spokojená a zaujímá roli pravé ruky pedagoga. V jazykové výchově měla potíže ve sluchové percepci. Neanalyzuje žádnou hlásku, ale od předešlého pozorování byl zaznamenán výrazný posun v komunikačních dovednostech. Tvoří již rozvinuté věty. Při skupinových činnostech byla

²¹ Příloha číslo 2.

průbojnější, ale při samostatné práci byla nejistá. V matematice se jí dařilo výrazně lépe. Číselnou řadu vyjmenovala, složila a také samostatně doplňovala chybějící číslice na číselné ose. Ke všem číslům přidá správný počet. Ve výtvarné výchově se snažila děti organizovat a vymýšlela vše, co by se dalo ještě dokreslit. Někdy navrhovala i náměty, které neměly s jarní tematikou nic společného, ale nechala se návodnými otázkami přivést na správnou cestu.

Dívka B byla ve výuce aktivní. Pedagog uvedl, že adaptační proces probíhal do poloviny listopadu s velkou pomocí zákonných zástupců. V současné době se dívka B ve třídě líbí a do školy se těší. Je hovorná a její řeč je srozumitelná bez známek vady řeči. Při sluchové analýze byla nejistá, ale neúspěch ji neodradil od zadaného úkolu. Matematické činnosti byly pro dívku B náročné. Orientovala se v číselné řadě 1–5. Nedoplnila chybějící číslice, ale přiřadila správné množství k danému počtu. Potřebovala častou pomoc pedagogů, kterou si bez ostychu vyžádala dle aktuální potřeby. Při tvorbě stromu byla prací zaujatá. S chutí lepila různé druhy ptáků a dožadovala se jejich přesného pojmenování. Společně s asistentem vyhledávala ptactvo v předem připravených obrázkových kartách, které obsahovaly popisky s jejich názvy. Při práci dodržovala stanovená pravidla a snažila se udržet pořádek.

Chlapec C v den pozorování chyběl, ale z konzultace s učitelem vyplynulo, že si již na školní prostředí zvykl a bez potíží se zapojuje do třídního kolektivu. Pedagog uvedl, že se chlapec C stal ve třídě oblíbeným a sám požádá o pomoc v případě nutnosti. Oblast komunikačních dovedností je stále ve značném oslabení, ale i přesto byly zaznamenány značné známky zlepšení. Sebeobsluha se zlepšila při všech režimových momentech.

Chlapec D je stále velice výraznou osobností. Ve výuce je neklidný a začal často užívat vulgarismy. Tento projev byl konzultován se zákonným zástupcem, který přislíbil pomoc s odstraněním tohoto jevu. Sluchové schopnosti byly stále značně oslabené. Učitel se mu věnoval individuálně a využíval počítačového programu, kde měl žák možnost zpětné vazby prostřednictvím poslechu svého projevu. Pomáhala mu zrková opora, kdy analyzované slovo viděl napsané a písmena nejdříve přečetl a pak určoval jejich pozici ve slově. Zvukovou shodu slov pouze odhadoval. V předmětu Matematika se orientoval na číselné řadě 1–5. Číselnou řadu vyjmenoval jen se zrkovou oporou a počet přiřadil k číslicím 1–3. V tomto číselném rozsahu doplnil chybějící číslici. Pedagogové chlapce velice chválí, aby mu pomohli vybudovat pevné sebevědomí v oblastech, ve kterých si není jistý. Při výtvarných činnostech byl spokojený. Pomáhal ostatním dětem a opakovaně

prezentoval své výtvarné úspěchy. Třídní učitel mu poskytoval okamžitou pozitivní zpětnou vazbu, která chlapce stimulovala k lepším výsledkům.

Pozorování dětí přípravné třídy 19. 6. 2018

Třída: přípravná

Počet dětí: 15

Doba trvání: 4 vyučovací hodiny

Cíl pozorování: porovnání výsledků vzdělávání od počátečního pozorování

Poslední pozorování vybraných dětí z přípravné třídy proběhlo na konci školního roku. Ve třídě byla příjemná atmosféra, která se podobala školní výuce. Děti podle obrázkového rozvrhu věděly, co je čeká, na výuku se připravily s malou dopomocí asistenta pedagoga. Ve třídě byla stanovena jasná pravidla, děti podle nich bez problémů pracovaly, bylo vidět, že je mají osvojená. Pedagogové třídy jsou jednotní a mají na děti pozitivní vliv, což je ve třídě znát na první pohled.

Před začátkem prvního vzdělávacího bloku spolu děti komunikovaly a hrály si v relaxačním koutku. Některé děti potřebovaly více času na rozkoukání a hrály si samostatně u stolu. Vzdělávací oblast rozumové výchovy byla rozdělena na jazykovou výchovu a věcné učení. Jazyková výchova byla motivována pohádkou „O Budulínkovi“. Zde bylo vidět, že jsou děti na poslech pohádek již zvyklé a velice se na výrazové čtení učitele těšily. Prostřednictvím poslechu a návodných otázek učitel rozvíjel čtenářskou gramotnost. Po poslechu děti plnily na sebe navazující úkoly. Společně převyprávěly pohádku, vyhledaly vhodné obrázky, které seřadily do dějové osy. Každý z nich se pak stal ilustrátorem a nakreslil obrázek k pohádce²². Dětem, které měly nakreslený obrázek, dal učitel skládat puzzle s motivem pohádky a obrázkové kostky.

Věcné učení bylo zaměřeno na bezpečnost v dopravě. Děti manipulovaly s obrázkovými kartami, které třídily na správné a nebezpečné dopravní situace. Učitel jim dával otázky a děti musely definovat správný projev v chování. Dále vybarvovaly pracovní list se semaforem²³. Poté šly na vycházku, kde si upevňovaly správné chování při přecházení vozovky. V druhé části vzdělávacího bloku byla hudební výchova. Proběhlo dechové cvičení a rozezpívání. Pedagog hrál na klavír úryvky z naučených písní a děti hádaly jejich názvy a společně si známé písně zaspívaly. V hudební výchově byl kolektiv

²² Příloha číslo 3.

²³ Příloha číslo 4.

třídy vhodně stimulován. Děti, které se nechtěly zapojit do tanečních chvil, obdržely jednoduché rytmické nástroje a vytvářely rytmický doprovod k písním. Hudební výchova navazovala na pohádku „O Budulínkovi“ a děti se také naučily píseň „Budulínek“. Vyzkoušely svou pozornost hrou, která navazovala na předešlou hodinu. Děti se pohybovaly po třídě, a když se zvedl červený šátek, musely zůstat jako nehybné sochy. Zelený šátek jim umožnil pokračovat v pohybu jako při znamení semaforu.

Dívka A byla mírně neklidná. Pedagog poskytl zásadní informaci o rozvodu rodičů. Dívka potřebovala velké povzbuzení k udržení pozornosti. V první části vzdělávacího bloku se aktivně nezapojovala a stále se držela v těsné blízkosti učitele. V druhé části bloku se do hudební výchovy aktivně zapojila a byla pochválena kamarády při závěrečném hodnocení, jako nejlepší tanečnice a zpěvačka. Tento moment ji motivoval k dalšímu lepšímu výkonům. Z konzultace s pedagogem vyplynulo, že problémy v rodině zpomalily rozvoj oslabených oblastí. Dívku A pedagog pozitivně podporuje a do aktivit ji zapojuje nenásilnou formou. Dívka A je, dle sdělení pedagoga, schopná s menšími potížemi zvládat budoucí nároky první třídy základní školy.

Dívka B byla pozorná a plně věnovala se poslechu. Děj pohádky převyprávěla a ostatním dětem napomáhala, když si nevěděly rady. Řeč byla plynulá s dobrou výslovností a ovlivněna bohatou slovní zásobou. Obrázek se zájmem nakreslila. Držení psacího náčiní bylo standardní. Volila vhodné barvy, které odpovídají realitě. Samostatně pojmenovala základní i doplňkové barvy. Zadanou práci zvládla velice brzy. Zapojila se do nabídnuté činnosti skládání puzzle. Při této práci spolupracovala s ostatními dětmi. Ve výuce zaměřené na dopravní výchovu byla pozorná a soustředěná. Na zadaných úkolech pracovala a neměla potíže s jejich plněním. Učitel její nasazení pochválil a odměnil ji motivačním razítkem. Při hudební výchově s nadšením zpívala a tančila. Zнала texty všech písní a přihlásila se k sólovému zpěvu. Dobrá paměť se projevila při nácviu nové písně. Menší potíže se projevily při rytmizaci, ale za podpory asistenta pedagoga pracovala a činnost zvládla.

U chlapce C byl zaznamenán nejvýraznější posun k lepším výsledkům. Žák je ve výuce pozorný, soustředěný a velice aktivní. Nebojí se prosadit. Při převyprávění pohádky „O Budulínkovi“ se ujal vedoucí pozice vypravěče. Řeč je stále patlavá, ale chlapec C se nebojí komunikovat a veřejně prezentovat svůj verbální projev. Při výtvarném vyjádření prostřednictvím vybarvování byl mírně nejistý, ale požádal o pomoc kamaráda a společně dokončili pracovní list. V hudební výchově byl klidný a nechtěl se zapojovat do tanečních

chvílek, proto se stal muzikantem a doprovázel píseň na ozvučná dřívka. Pedagog uvedl, že má chlapec C velký předpoklad zvládat nároky první třídy.

Chování chlapce D je o něco klidnější, už si dokáže hrát v kolektivu dětí a respektovat daná pravidla. Při čtení pohádky byl nepozorný a neklidný. Asistent mu k poslechu poskytl obrázky s dějovou linkou pohádky, což mu vizualizovalo pohádkový děj a on se více soustředil na poslech. Při kresbě měl připravenou omalovánku, protože si je při kresebných činnostech nejistý. Z dokončení vybarvení obrázku projevoval nadšení. Držení tužky je stále nekorektní. Ve výuce věcného učení se aktivně nezapojoval, ale výuku nenarušoval a byl pozorný. V bloku hudební výchovy měl více prostoru pro pohybové vyjádření, což ho naplňovalo. Texty písní si nepamatuje a neudrží jejich melodii ani rytmus. Chlapec D udělal za rok v přípravné třídě veliký pokrok, ale třídní učitel předpokládá značné obtíže při zvládnutí učiva prvního ročníku základní školy.

Rozhovor s třídními pedagogy základních škol žáků, kteří absolvovali přípravnou třídu

Metoda rozhovoru byla zvolena pro osobní kontakt s pedagogy chodovských základních škol, kteří se stali třídními učiteli pozorovaných dětí. Cílem rozhovoru bylo získání důležitých informací z pohledu třídních učitelů žáků, kteří absolvovali přípravnou třídu, prostřednictvím předem pevně stanovených otázek:

1. Jak proběhla adaptace na nové prostředí?
2. Které oblasti jsou u žáka/ žákyně oporou ve vzdělávání?
3. Které oblasti jsou oslabeny ve vzdělávání u dítěte, které absolvovalo přípravný ročník?
4. Jsou děti připravené na zvládnutí nároků první třídy?

Rozhovor 1: učitel

Rozhovor byl veden s třídním učitelem dívky A. Učitel uvedl, že adaptace na školní prostředí dívka zvládla bez potíží. V kolektivu je oblíbená a spokojená. Respektuje daná pravidla a na výuku je vždy připravena. Ve výuce je aktivní, pozorná a soustředěná. Dívka A si je jistá v hodinách matematiky a má dostatečné všeobecné znalosti. Čtení je srozumitelné a s jistotou zvládá analýzu i syntézu hlásek. Její písmo je úhledné a rychle se

učí novým grafickým tvarům. Komunikuje bez potíží a dobře reaguje i na drobné neúspěchy. Absolvování přípravného ročníku vidí třídní učitel jako prospěšné.

Rozhovor 2: učitel

Dívku B charakterizovala třídní učitel, jako motivovanou žákyni, která se zájmem učí novým věcem. V počátcích první třídy potřebovala povzbuzení a pomoc s adaptací na nové školní prostředí. Od října 2019 bylo vše v pořádku a dívka B se dovedla zapojit samostatně a bez obtíží do všech režimových momentů. Učitel vyzdvihl dívčiny komunikační dovednosti. Uvedl, že mluví gramaticky správně a bez potíží dovede vyprávět příběh, popsat danou situaci a vyslovit svůj názor. Chválil její samostatnost při sebeobsluze. Dále zmínil oslabenost v matematické oblasti (špatná orientace na ploše a v prostoru, netřídí předměty podle zadaného kritéria, neorientuje se v číselné řadě). Učitel spolupracuje s PPP na efektivním způsobu vzdělávání v této oblasti u zmiňované dívky.

Třídní učitel na počátku rozhovoru zdůraznil přínos přípravné třídy založené nejen na své zkušenosti pedagoga, ale také rodiče dítěte, které absolvovalo přípravnou třídu.

Rozhovor 3: učitel

Rozhovor byl realizován s třídním učitelem chlapců C a D. Oba žáci jsou spolužáci v jedné třídě.

O chlapci C sdělil učitel, že jeho připravenost byla řádná ke zvládnutí nároků první třídy. Adaptace proběhla rychle bez potíží. V prvním pololetí byl chlapec C schopen provádět analýzu a syntézu hlásek. Orientoval se v číselné řadě 1–10. Ve výuce byl velice aktivní a neměl potíže s dokončením započaté práce. V současné době čte krátké větné celky a orientuje se v textu. Učitel neshledal žádné výrazně oslabené oblasti, které by ovlivnily jeho vzdělávání.

Pedagog uvedl, že ani chlapec D neměl potíže s adaptací na nové školní prostředí. O přestávkách je často temperamentní, ale jeho chování nepřesahuje vymezený rámec. Vyniká ve sportovních aktivitách a při těchto aktivitách je vůdčí osobností. Pomaleji zvládá poznávání jednotlivých písmen a selhává v diktátech, ale opisy a přepisy ovládá. Slovní úlohy vypracuje s dopomocí.

Také třídní učitel obou chlapců považuje za prospěšné vzdělávání v přípravných třídách.

Na demonstraci vývoje žáků jsou v příloze písanky z prvního ročníku. Je zde doložen viditelný a znatelný pokrok v oblasti grafomotoriky.²⁴

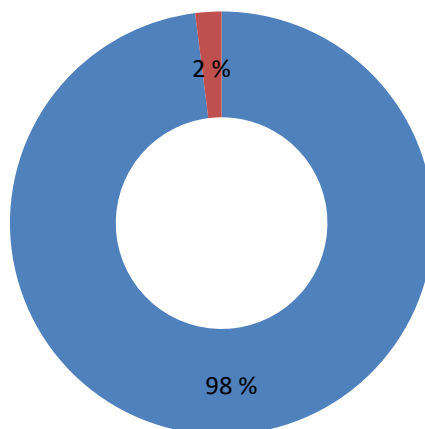
Dotazník pro pedagogy prvního stupně chodovských základních škol

Pedagogům bylo předem objasněno, že dotazník slouží jako podklad k diplomové práci. Otázky 1–4 jsou na základě uzavřených otázek s možností výběru jen jedné odpovědi. Otázka číslo 5 je opět uzavřená, ale respondent může zvolit více odpovědí a poslední otázka číslo 6 je otevřená, s možností písemné odpovědi podle názoru dotazovaného.²⁵

Otázka číslo 1:

Máte zkušenosti se žáky, kteří absolvovali přípravnou třídu?

■ Ano, mám zkušenosti. ■ Ne, nemám zkušenosti.

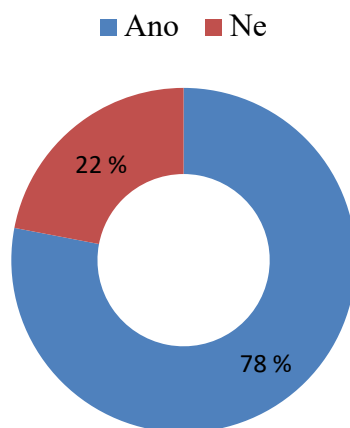
Převažující procento odpovědí vypovědělo o získané zkušenosti pedagogů základních škol v Chodově se žáky, kteří absolvovali v předškolním věku přípravný ročník. Tento údaj je ovlivněn již zmiňovanou, vzájemnou spoluprací chodovských školních institucí.

²⁴ Příloha číslo 5.

²⁵ Dotazník je součástí přílohy č. 6.

Otázka číslo 2:

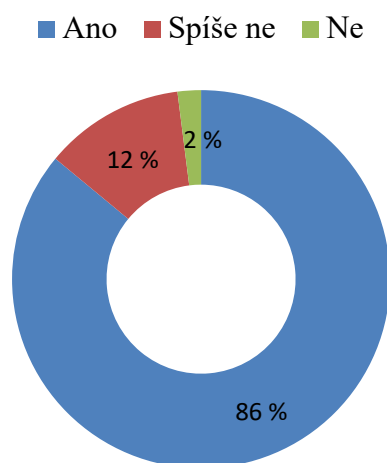
Vnímáte rozdíl v připravenosti dětí po odkladu školní docházky, které se vzdělávaly v mateřské škole a u dětí vzdělávaných v přípravné třídě?

V nadpoloviční většině dotazovaní učitelé uvedli, že vnímají rozdílnost připravenosti dětí z těchto různých forem předškolního vzdělávání. Cílené zaměření otázky je využito k prvotnímu zamyšlení nad rozdíly těchto forem předškolního vzdělávání.

Otázka číslo 3:

Je podle vaší zkušenosti lépe na školu připraveno dítě s odkladem školní docházky, které navštěvovalo přípravnou třídu?

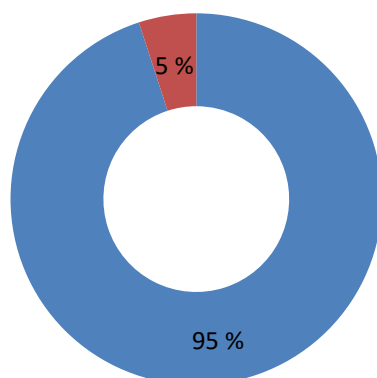
Třetí dotaz byl užit v návaznosti na předešlou otázku, kdy se pedagogové zamysleli nad vnímáním rozdílu v připravenosti dětí z mateřské školy a dětí z přípravné třídy. V této

otázce dotazovaní prezentovali svou zkušenost a vyhodnotili rozdílnosti v připravenosti dětí na vstup do primárního vzdělávání z přípravných tříd. Respondenti se z 86 % shodli na přínosu v připravenosti dětí z přípravných tříd. Dalších 12 % pedagogů vybralo možnost spíše ne a 2 % dotazovaných zvolilo, na základě svých zkušeností, variantu ne.

Otázka číslo 4:

Spolupracujete s pedagogy přípravné třídy?

■ Ano, spolupracuji. ■ Ne, spolupráci nevyhledávám.

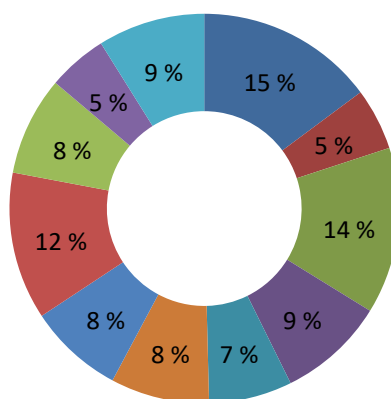

Z grafu vyplývá, že 95 procent pedagogů spolupracuje s pedagogy přípravné třídy. Spolupráce všech účastníků vzdělávání je stavebním kamenem ke zdokonalení vzdělávacího přístupu k dětem. Vzájemné vazby a utváření účinné výuky na obou stranách vzdělávání zmírňují negativní dopad při zvládnání učiva v první třídě základní školy. Z položené otázky nevyplývá zřejmý důvod, který přispívá k vzájemné nespolupráci s pedagogy přípravné třídy.

Otázka číslo 5:

Vyberte z uvedených možností oblasti s největším přínosem ve vzdělávání přípravných tříd pro počátek primárního vzdělávání.

■ jemná motorika;	■ hrubá motorika;
■ komunikační dovednosti;	■ grafomotorika;
■ pozornost;	■ rychlá adaptace;
■ sebeobslužné dovednosti;	■ samostatnost;
■ sluchová percepce;	■ zraková percepce;
■ předmatematické dovednosti.	

Přínos přípravných tříd pedagogové vyhodnotili rozdílně. Nejvyšší počet odpovědí hodnotilo jako nejpřínosnější oblast jemné motoriky. Čtrnáct procent odpovědí vyhodnotilo za největší přínos v oblasti komunikační dovednosti. Zde se při vzdělávání prokázala z pohledu pedagogů důležitost zřetelné výslovnosti, bohaté slovní zásoby a rozvinuté komunikační schopnosti. Dalším přínosem byla označena oblast samostatnosti. Větší samostatnost při práci v první třídě umožňuje pedagogům věnovat více prostoru dalším důležitým momentům v režimu výuky. Devíti procenty byla posouzena oblast grafomotoriky, která tvoří základy psaní a má v první třídě neopomenutelnou roli. Další pozici získaly předmatematické dovednosti žáků. Tento nízký přínos je totožný i s výsledky šetření získaného rozhovory s třídními pedagogy základních škol žáků, kteří absolvovali přípravnou třídu. Na stejné pozici s osmi procenty se umístily oblasti sluchové a zrakové percepce, dále také rychlá adaptace. Obě tyto oblasti umožňují plynulý start v prvním ročníku základní školy. Ze zkušenosti respondentů byla sedmi procenty označena pozornost, která je nepostradatelnou složkou při vzdělávání žáků všech věkových skupin. Pět procent byla označena hrubá motorika a zároveň s identickým počtem procent byla

vyznačena samostatnost. Nízké procento těchto výsledků odhalilo nedostatečně rozvíjené oblasti.

Otázka číslo 6:

Napište, co by vám usnadnilo práci v první třídě s dětmi, které absolvovaly vzdělávání v přípravných třídách. Na které oblasti by se měli pedagogové z přípravné třídy více zaměřit?

Výsledky šetření vyplývající z odpovědí respondentů jsou velice podobné. Shodli se na názoru, že by dětem v přípravných třídách prospělo poskytnutí péče v delším časovém úseku. Byl by tím umožněn prostor pro větší rozvoj oslabených oblastí, které byly důvodem pro odklad školní docházky. Za nejdůležitější oblast byla označena hrubá motorika. Žákům v první třídě chybí rozvinuté základní pohybové dovednosti. Pedagogové konstatovali, že by i oblast zrakové percepce potřebovala intenzivnější stimulaci. Tato informace se také objevila ve výsledcích předešlého grafu.

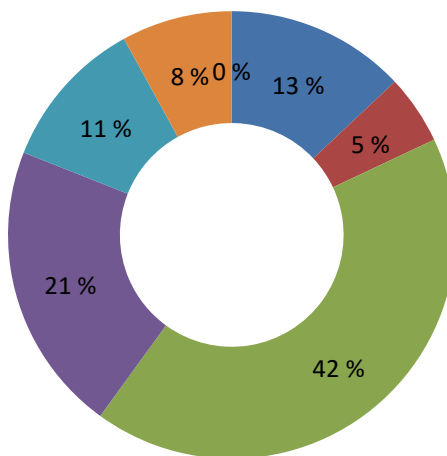
Dotazník pro zákonné zástupce dětí z přípravné třídy

Zákonní zástupci byli seznámeni s funkcí dotazníku. První, třetí, čtvrtá a pátá otázka dává možnost výběru jen jedné z nabízených odpovědí. Otázky dva a pět jsou strukturované formou uzavřených otázek s možností výběru více odpovědí. Sedmá otázka je otevřená s možností písemného vyjádření.²⁶

Otázka číslo 1:

Kdo nebo co přispělo k vaší volbě přihlásit své dítě ke vzdělávání v přípravné třídě?

- Předchozí zkušenost.
- Doporučení pedagogů MŠ.
- Doporučení pracovníků školského poradenského zařízení.
- Doporučení přátel nebo rodinných příslušníků.
- Doporučení učitelů ZŠ při zápisu.
- Informace z tisku a letáků.
- Jiné.

Zákonní zástupci zvolili vzdělávání v přípravné třídě ze 42 % na základě doporučení pracovníků školského poradenského zařízení. Respondenti uvedli, že jejich rozhodnutí bylo ovlivněno přáteli a rodinnými příslušnými s 21 %. Rozhodnutí na základě předešlé zkušenosti vedlo výběr vzdělávání v přípravné třídě u 13 % zákonných zástupců. 11 % výsledek byl řízen doporučením při zápisu učiteli základních škol. Informace z tisku

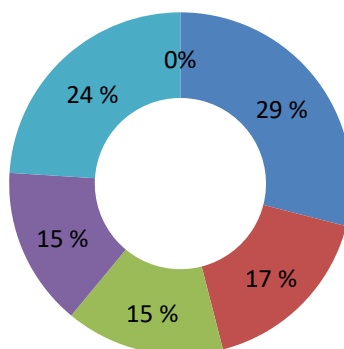
²⁶ Příloha číslo 7.

a letáků přivádělo 8 % zákonných zástupců k výuce svých dětí v přípravné třídě. Spolupráce s pedagogy mateřských škol, kteří doporučili tuto formu vzdělávání 5 %.

Otázka číslo 2:

Proč jste zvolili pro své dítě vzdělávání v přípravné třídě oproti jiným formám předškolního vzdělávání?

- Nižší počet dětí ve třídě.
- Individuální přístup.
- Program cílený na rozvoj předškolního dítěte.
- Jiný režim než MŠ.
- Možnost poskytovat podpůrná opatření dle doporučení ke vzdělávání.
- Jiné možnosti.

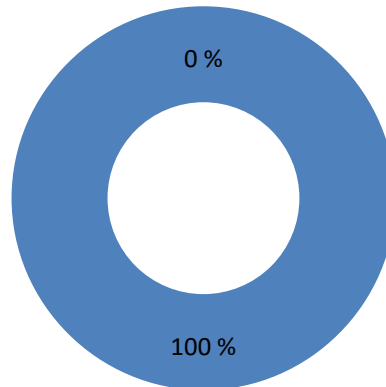

Významnou roli při výběru vzdělávání v přípravné třídě získal nižší počet dětí ve třídě. Zákonní zástupci vyjádřili důležitost tohoto faktoru 29 %. Druhým zásadním aspektem při výběru tohoto typu předškolního vzdělávání bylo uvedeno poskytování podpůrných opatření dle doporučení ke vzdělávání a to 24 %. Individuální přístup obdržel 17 %. Shodných 15 % získaly vliv jiného přístupu v režimu, který je odlišný od režimu mateřské školy a program cílený na rozvoj předškolního dítěte. Výsledky grafu dokazují informovanost zákonných zástupců o různých typech předškolního vzdělávání.

Otázka číslo 3:

Byli jste spokojeni s výsledkem vzdělávání v přípravné třídě?

- Ano, vzdělávací přístup v přípravné třídě nám vyhovoval.
- Nebyli jsme spokojeni s tímto vzdělávacím přístupem.

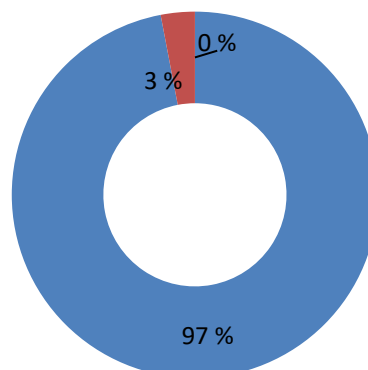

Absolutní spokojenost zákonných zástupců přípravné třídy prezentuje vzorný pedagogický přístup. Spokojenost zákonných zástupců odráží také spokojenost jejich dětí a jejich vzdělávacích pokroků.

Otázka číslo 4:

Jak často s vámi komunikoval třídní pedagog přípravné třídy?

- Pravidelně. S pedagogem jsme byli v neustálém kontaktu.
- Jen při sjednaných schůzkách.
- Pedagog s námi nekomunikoval.

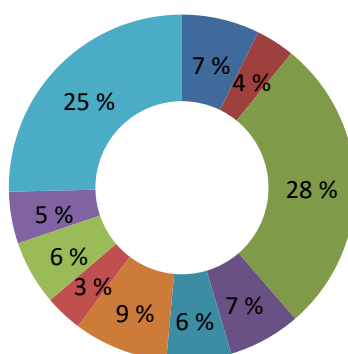

Z grafu lze jednoznačně určit, že třídní učitel byl se zákonnými zástupci v neustálém kontaktu. Spolupráce s rodinou dítěte je přínosem pro všechny zúčastněné ve výchovně vzdělávacím procesu. Tři procenta dotazovaných uvedla, že s nimi třídní učitel komunikoval pouze na třídních schůzkách. Pravidelná komunikace poskytuje pedagogům okamžitou zpětnou vazbu od zákonných zástupců a naopak. Dobře vedená komunikace utváří podstatnou složku vzdělávání, a tou je oboustranná důvěra.

Otázka číslo 5:

V jakých oblastech došlo k rozvoji vašeho dítěte?

- oblast jemné motoriky;
- oblast hrubé motoriky;
- oblast komunikačních dovedností;
- oblast grafomotoriky;
- oblasti pozornosti a soustředěnosti;
- oblast adaptace na nové prostředí;
- oblast sebeobsluhy;
- větší samostatnost;
- oblast sluchové percepce;
- oblast zrakové percepce;
- oblast předmatematických dovedností.

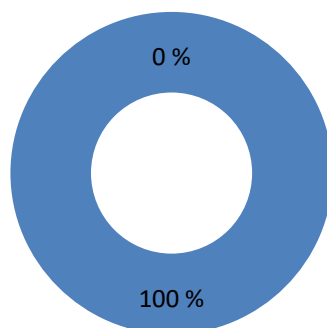
Nejlépe hodnocenou oblastí dvaceti osmi procenty jsou komunikační dovednosti, které oceňují zákonní zástupci dětí. Tento výsledek mohl být ovlivněn nápadností tohoto jevu. Mluvený projev je pro zákonné zástupce prokazatelným jevem, který jsou schopni posoudit a utvářet k němu svá stanoviska. Na druhém místě s dvaceti pěti procenty jsou

uvedeny předmatematické dovednosti. V tomto hodnocení se názor zákonných zástupců značně liší od názoru, který plyne z dotazníkového šetření kvalifikovaných pedagogů. Třetí pozici zaujala oblast adaptace na nové prostředí. Sedm procent získaly oblasti jemné motoriky a grafomotoriky. Šesti procenty byly hodnoceny oblasti pozornosti a soustředěnosti i oblast sluchové percepce. Pět procent byla označena zraková percepce. Zákonní zástupci označili nejnižšími procenty zrakovou percepci, rozvoj hrubé motoriky a nejméně ohodnotili větší samostatnost. Výsledky dotazníkového zkoumání jsou ovlivněny pocity zákonných zástupců bez odborného kontextu, protože jsou značně odlišné od postojů, které uvedli kvalifikovaní pedagogové.

Otázka číslo 6:

Zvolili byste opakovaně na základě svých zkušeností z minulosti formu vzdělávání v přípravné třídě?

- Ano, zvolili bychom opětovně vzdělávání našeho dítěte v přípravné třídě.
- Ne, nepovažuji tuto formu vzdělávání za přínosnou.

Jednoznačný výsledek opět potvrzuje spokojenost s vzdělávacím přístupem v přípravné třídě. Zákonní zástupci svým postojem projevili svůj kladný názor na předškolní vzdělávání v přípravné třídě.

Otázka číslo 7:

Vyhovoval vám režim přípravné třídy z časových důvodů?

Zákonní zástupci uvedli, že jim režim školy vyhovoval. Vyzdvihli přístup pana ředitele, který jim po domluvě umožnil využití ranní družiny dle jejich potřeb. Z odpovědí

dotazovaných vyplynulo, že 95 % zákonných zástupců využívá možnosti školní družiny a stravování jejich dítěte ve školní jídelně.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo ověření přínosu přípravných tříd v české školské soustavě z různých hledisek, která utvářejí tuto oblast a prezentování výsledků případové studie konkrétní základní školy, která sledovala přínos této formy vzdělávání.

Tato práce mapuje pojem vymezující dítě předškolního věku, který poskytl vhled do této vývojové problematiky. Vymezením tohoto pojmu pomocí věkové hranice předškolního věku bylo poukázáno na velké množství vývojových změn, které utvářejí dětskou osobnost. Dítě předškolního věku ovlivňuje působení výrazných psychických, fyzických a sociální procesů. První kapitola vymezila nejen myšlenkové operace, které řídí dětské myšlení a vnímání, ale také biologický faktor z oblasti růstu a tělesné přeměny. Důkladná znalost předškolní problematiky by měla být součástí znalostí každého pedagoga se zaměřením na předškolní oblast, aby na základě těchto poznatků vhodně rozvíjel dětské potřeby. Často je v textu poukazováno na nutnost individuálního přístupu k dětem, jenž povede zvolením vhodných prostředků ke zlepšení jejich školní připravenosti. Vymezením termínů školní zralosti a školní připravenosti bylo upozorněno na rozdílný význam těchto dvou pojmů. Zralé dítě nemusí být na primární vzdělávání připraveno a naopak.

Pojednání o přípravných třídách bylo systematicky řazeno do tematických oblastí. Bližší specifikace byla věnována přesné charakteristice této vzdělávací formy. Byl objasněn historický vývoj přípravných tříd, který jejich podstatu utvářel až do současné podoby. Z počátku se jednalo pouze o experiment, který reagoval na velké množství dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Postupem času se však utvářel další způsob předškolní výuky, který umožnil zdokonalování oslabených oblastí v předškolním věku a umožnil zmírnění případných neúspěchů v navazujícím základním vzdělávání. Školský zákon 561/2004 Sb. v aktuálním znění stanovuje práva i povinnosti vyplývající z této oblasti. Vypracování školního vzdělávacího programu je povinností každé školy a umožňuje realizovat výuku na základě kurikulárního dokumentu RVP PV. Vlivy, které řídí podstatu přípravných tříd, byly opodstatněny i na konkrétních legislativních normách. K vytvoření ucelené představy preprimárního²⁷ vzdělávání byla zařazena kapitola o formálních náležitostech při přijímání dětí. Definovány byly způsoby a podmínky, za jakých se může vzdělávat dítě předškolního věku.

²⁷ Preprimární vzdělávání – předškolní vzdělávání.

Případová studie odrážela poznatky z konkrétní základní školy. Bylo využito několika pedagogických metod, které objasnily podstatu vzdělávání v přípravných třídách z různých pohledů účastníků předškolního vzdělávání. Metoda pozorování sledovala průběh jednoho školního roku u čtyř sledovaných dětí. Cíle obecně sledovaly jejich počáteční úroveň při nástupu do přípravné třídy, průběh vzdělávání a výsledky vzdělávání na konci školního roku. Všeobecně lze vyhodnotit, že došlo k značnému posunu u všech sledovaných vzorků. Potvrdila se efektivita absolvování přípravné třídy a usnadnění následného vstupu do prvního ročníku ZŠ. Tento malý vzorek vypovídá o přínosu vzdělávání v přípravné třídě, ale jak již bylo zmíněno, nízký počet sledovaných jedinců nemá globálně vypovídající hodnotu. Výsledek je možné chápat pouze jako orientační výpověď.

Metoda rozhovoru byla použita k získání informací od třídních pedagogů sledovaných dětí v předešlém školním roce v přípravné třídě. Pedagogové ústní formou hodnotili, po dle předem jasně stanovených otázek, průběh vzdělávání svých žáků s ohledem na předešlé vzdělávání. Jejich reakce obecně vyzdvihovaly přínos přípravných tříd.

Dotazníkové šetření poskytlo výsledky ze dvou odlišných pohledů. První pohled definuje názory kvalifikovaných pedagogů, kteří vyjádřili své názory na předškolní vzdělávání v přípravné třídě. Objektivně vyjádřili pozitivní i negativní aspekty této problematiky. Většina dotazovaných vyzdvihla přínos přípravných tříd, ale také se zamysleli nad oblastmi, které je potřebné zdokonalovat tak, aby se zlepšila podpora dětí s odkladem školní docházky. Druhý pohled byl získán dotazníkovým šetřením zákonných zástupců dětí z přípravných tříd. Zde se prokázala logická citová vazba, která neumožnila stanovit objektivní výsledky. Pokud bude nahlíženo na neodborné poznatky zákonných zástupců, které jsou provázané citovým zaujetím, jako na relevantní informační zdroj, bude získán další pohled z oblasti přípravných tříd.

S výsledky šetření byli seznámeni pedagogičtí pracovníci dané základní školy, kteří je jistě využijí k vylepšení struktury ŠVP a ke zdokonalení výsledků předškolního vzdělávání.

Resumé

The aim of this thesis is to define the essence of preparatory classes and to create a comprehensive overview of this educational method and their contribution.

The theoretical part explains the necessity of an individual approach to children who do not meet the requirements of entry into the first year of primary school at a given age. It defines the characteristics of the pre-school child's personality from various perspectives. It also defines Czech legislation and the position of preparatory classes in pre-school and primary education. It works with curricular documents: Framework Educational Program for Pre-school Education and Framework Program for Basic Education.

The practical part illustrates the contribution of preparatory classes from the perspectives of teachers, legal representatives of children and especially the results in the education of children during one school year with the connection to education in the first year of primary school. Methods used in the case study: questionnaire, observation and interview.

The thesis shows that the results of the investigation verified the effectiveness of the existence of preparatory classes for pupils with school attendance delay.

Použitá literatura

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina; ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0658-1.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.
- Česká republika. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, částka 190.
- HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-47-3704-1.
- KUCHARSKA, Anna; ŠVANCAROVÁ, Daniela. *Bezstarostné roky?* Brno: Edika, 2017. ISBN 978-80-266-1105-9.
- KREJČÍŘOVÁ, Dana a LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-7184-867-7.
- OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80262-1092-4.
- PRŮCHA, Jan a kol. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál: 2002. ISBN 80-7367-047-X.
- RVP 72-41-M/01 Informační služby – ŠVP Informační služby ve firmách a institucích. Chodov: ZŠ Chodov, Nejdecká 254, Chodov, okres Sokolov, příspěvková organizace, 2017. Dokument je dostupný v kanceláři ZŠ Chodov, Nejdecká 254.
- ŠIKULOVÁ, Renata a kol. *Společně to dokážeme*. Ústí nad Labem: UJEP, 2011. ISBN 978-80-7414-395-3.
- VACÍNOVÁ, Marie; TRPIŠOVSKÁ, Dobromila; FRANKOVÁ, Marie. *Psychologie*. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

Elektronické zdroje

Český statistický úřad: Školy a školská zařízení [online]. 31.8.2018 [cit. 2018 – 10 – 11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

MŠMT ČR: <http://www.msmt.cz/file/39797/>: Informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce. Praha: 2016 [online]. © 2013 – 2018 MŠMT Dostupné z [cit. 3. 10. 2018]: <http://www.msmt.cz/file/39797/>.

MŠMT ČR: Přípravné třídy ZŠ od školního roku 2017/2018. Článek [online]. Odbor legislativy MŠMT ČR, 31. 3. 2017. Vyjádření k právnímu stavu ke dni 1. 9. 2017. © 2013 – 2018 MŠMT Dostupné z [cit. 3. 10. 2018]: www.msmt.cz/pripravne-tridy-zakladnich-skol-od-skolniho-roku-2017-2018.

RVP PV. Praha: MŠMT ČR, 2018. [online]. © 2013 – 2018. Dostupné z [cit. 5. 10. 2018]: <http://www.msmt.cz/file/45304/>.

RVP ZV. Praha: MŠMT ČR, 2017. [online]. © 2013 – 2018. Dostupné z [cit. 5. 10. 2018]: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, in: Sbírka zákonů České republiky [online], 2005, částka 20, s. 503 – 508 [vid. 9. 11. 2018], ISSN 1211 – 1244, dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=73/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v přípravné třídě základní školy.....	I–II
Příloha číslo 2: Grafomotorické cviky „Klubičko“	III
Příloha číslo 3: Kolektivní výtvarné dílo „Jarní strom“	IV
Příloha číslo 4: Ilustrace k pohádce „Budulínek“	V–VI
Příloha číslo 5: Pracovní list „Semafor“	VII
Příloha číslo 6: Písanky žáků.....	VIII
Příloha číslo 7: Dotazník pro pedagogy prvního stupně chodovských základních škol.....	IX–X
Příloha číslo 8: Dotazník pro zákonné zástupce dětí z přípravné třídy.....	XI–XII

Příloha číslo 1:

ZŠ Chodov, Nejdecká 254, okres Sokolov, příspěvková organizace

ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ ROZVOJE A UČENÍ DÍTĚTE V PŘÍPRAVNÉ TRÍDĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Jméno dítěte: Datum narození:

Data jednotlivých záznamů:

I.	II.	III.	IV.
----	-----	------	-----

Jméno učitelky: Bohumila Miltová

školní rok: 2018/2019

Stupnice pro hodnocení dítěte v jednotlivých dovednostech (způsobilostech):

- 1 - zvládá spolehlivě, bezpečně
- 2 - přetrvávají problémy (občasné, dílčí)
- 3 - zvládá s vynaložením maximálního úsilí
- 4 - dosud nezvládá (má vážnější obtíže)
- N - není hodnoceno (nelze říci, neprojevuje se)

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
je dostatečně fyzicky vyspělé					
jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)					
samostatně se obléká					
je samostatně při jídle					
je samostatně při zvládání pravidelných denních úkonů osobní hygieny					
udrží kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)					
dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidit po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)					
dokáže se postarat o své věci					

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)					
rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)					
ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně					
s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí					
dovede vyřídít drobný vzkaz					
dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje					
odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje					

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)					
vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas					
projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách					
reaguje přiměřeně na drobný neúspěch					

dovede odložit přání na pozdější dobu					
dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci					

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)					
dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte					
dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor					
dokáže vyjednávat a dohodnout se					
dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se					
komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi					
při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem					
pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit					

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
vyslovuje správně všechny hlásky					
mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.					
mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)					
rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí					
má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů					
rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes aj.)					
užívá správně uvedených časoprostorových pojmů					
zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně jich užívá					
dokáže správně pojmenovat barvy					
běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)					

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

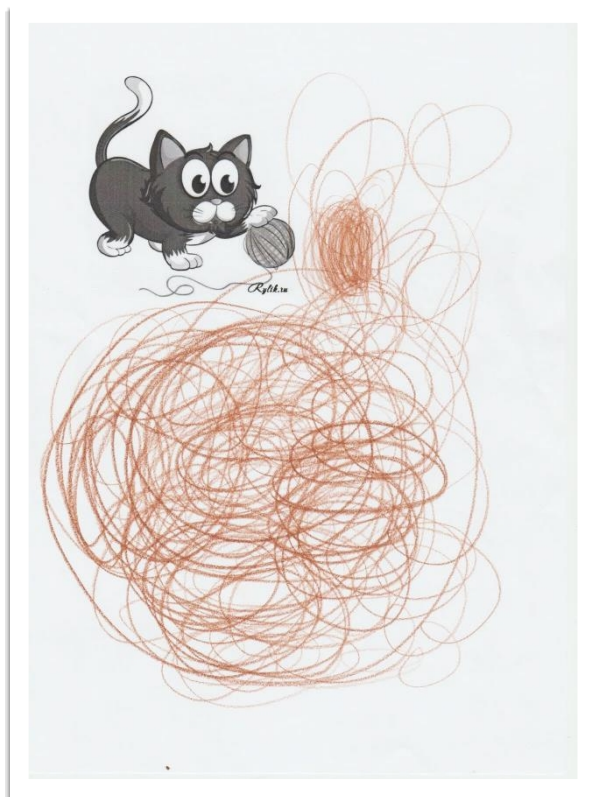
	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					
je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)					
tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím					
dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary, (popř. písmena)					

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

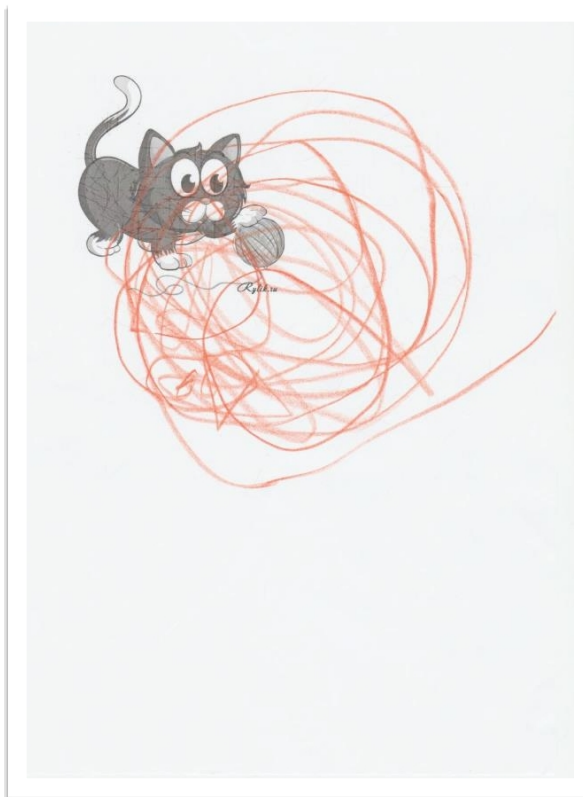
	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
rozdílí podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)					

Příloha číslo 2: Grafomotorické cviky „Klubíčko“

Dívka A

Dívka B

Chlapec C

Chlapec D

Příloha číslo 3: Kolektivní výtvarné dílo „Jarní strom“

Příloha číslo 4: Ilustrace k pohádce „Budulínek“

Dívka A

Dívka B

Chlapec C

Chlapec D

Příloha číslo 5: Pracovní list „Semafor“

Dívka A

SEMAFOR PRO VOZIDLA

NESPIM PŘES DEN, NESPIM V NOCI,
BLIKAJÍ MI POŘAD OČI,
AUTA, CHODCI, TEŽ CYKLISTI,
SE MNOU NA CESTĚ SI BUDDOU JISTI.
Co je to?
(Semafor)

Vybaví semafor správnými barvami a potom vybarví kroužky u těch dopravních prostředků, které se na cestě řídí právě tímto semaforem.

5

Dívka B

SEMAFOR PRO VOZIDLA

NESPIM PŘES DEN, NESPIM V NOCI,
BLIKAJÍ MI POŘAD OČI,
AUTA, CHODCI, TEŽ CYKLISTI,
SE MNOU NA CESTĚ SI BUDDOU JISTI.
Co je to?
(Semafor)

Vybaví semafor správnými barvami a potom vybarví kroužky u těch dopravních prostředků, které se na cestě řídí právě tímto semaforem.

5

Chlapec C

SEMAFOR PRO VOZIDLA

NESPIM PŘES DEN, NESPIM V NOCI,
BLIKAJÍ MI POŘAD OČI,
AUTA, CHODCI, TEŽ CYKLISTI,
SE MNOU NA CESTĚ SI BUDDOU JISTI.
Co je to?
(Semafor)

Vybaví semafor správnými barvami a potom vybarví kroužky u těch dopravních prostředků, které se na cestě řídí právě tímto semaforem.

5

Chlapec D

SEMAFOR PRO VOZIDLA

NESPIM PŘES DEN, NESPIM V NOCI,
BLIKAJÍ MI POŘAD OČI,
AUTA, CHODCI, TEŽ CYKLISTI,
SE MNOU NA CESTĚ SI BUDDOU JISTI.
Co je to?
(Semafor)

Vybaví semafor správnými barvami a potom vybarví kroužky u těch dopravních prostředků, které se na cestě řídí právě tímto semaforem.

5

Příloha číslo 6: Písanky žáků

Dívka A

pu pu

Datum: 7.1. Š D

pu pu pu pu pu pu pu pu pu pu
pu pu pu pu pu pu pu pu pu pu
pu pu pu pu pu pu pu pu pu pu
su pu su pu su pu su pu su pu su
tu pu tu pu tu pu tu pu tu pu tu pu
pu pu pu pu pu pu pu pu pu pu
tu m tu m tu m tu m tu m tu m tu m tu m

Hodnocení:

- 19 -

Dívka B

aA aA

Datum: 14.1. Š D

a a a a a a a a a a a a
A A A A A A A A A A A A
la la la la la la la la la la
sa sa sa sa sa sa sa sa sa sa
la ta la la la la la la la la la la
a a a a a a a a a a a a
mete mete mete mete mete mete mete

Hodnocení:

- 27 -

Chlapec C

Datum: 5.1. Š D

umí umí umí umí umí umí umí umí umí umí
hopí hopí hopí hopí hopí hopí hopí hopí hopí
milí milí milí milí milí milí milí milí milí
sílí sílí sílí sílí sílí sílí sílí sílí sílí

Hodnocení:

Datum:

umí

Chlapec D

le le

Datum: 24.1. Š D

le le le le le le le le le le
le le le le le le le le le le
le le le le le le le le le le
le m le m le m le m le m le m
le le le le le le le le le le
le le le le le le le le le le
e s

Hodnocení:

- 9 -

Dotazník pro pedagogy prvního stupně chodovských základních škol

Dotazník slouží jako podklad k diplomové práci.

1. Máte zkušenosti se žáky, kteří absolvovali přípravnou třídu?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano, mám.
- Ne, nemám.

2. Vnímáte rozdíl v připravenosti dětí po odkladu školní docházky, které se vzdělávaly v mateřské škole a u dětí vzdělávaných v přípravné třídě?

Vyberte jednu odpověď:

- ano;
- ne.

3. Je podle vaší zkušenosti lépe na školu připraveno dítě s odkladem školní docházky, které navštěvovalo přípravnou třídu?

Vyberte jednu odpověď:

- ano;
- spíše ne;
- ne.

4. Spolupracujete s pedagogy přípravné třídy?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano, spolupracuji.
- Ne, spolupráci nevyhledávám.

5. Vyberte z uvedených možností oblast s největším přínosem ve vzdělávání přípravných tříd pro počátek primárního vzdělávání.

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- jemná motorika;
- hrubá motorika;
- komunikační oblast;
- grafomotorika;
- pozornost;
- rychlá adaptace;
- sebeobslužné činnosti;
- samostatnost;
- sluchová percepce;
- zraková percepce;
- předmatematické dovednosti.

6. Napište, co by vám usnadnilo práci v první třídě s dětmi, které absolvovaly vzdělávání v přípravných třídách. Na které oblasti by měli pedagogové z přípravné třídy více zaměřit?

Zde napište svou odpověď:

Dotazník pro zákonné zástupce dětí z přípravné třídy

Dotazník slouží jako podklad k diplomové práci.

1. Kdo nebo co přispělo k vaší volbě přihlásit své dítě ke vzdělávání v přípravné třídě?

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- předchozí zkušenost;
- doporučení pedagogové MŠ;
- doporučení pracovníků školského poradenského zařízení;
- doporučení přátel nebo rodinných příslušníků;
- doporučení učitelů základní školy při zápisu;
- informace z tisku a letáků;
- jiné _____.

2. Proč jste zvolili pro své dítě vzdělávání v přípravné třídě, oproti jiným formám předškolního vzdělávání?

Vyberte jednu odpověď:

- nižší počet dětí ve třídě;
- individuální přístup;
- program cílený na rozvoj předškolního dítěte;
- jiný režim než v mateřské škole;
- možnost poskytovat podpůrná opatření dle doporučení ke vzdělávání.

3. Byli jste spokojeni s výsledkem vzdělávání v přípravné třídě?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano, vzdělávací přístup v přípravné třídě nám vyhovoval.
- Nebyli jsme spokojeni s tímto vzdělávacím přístupem.

4. Jak často s vámi komunikoval třídní pedagog přípravné třídy?

Vyberte jednu odpověď:

- Pravidelně. S pedagogem jsme byli v neustálém kontaktu.
- Jen při sjednaných schůzkách.
- Pedagog s námi nekomunikoval.

5. V jakých oblastech došlo k rozvoji vašeho dítěte?

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- oblast jemné motoriky;
- oblast hrubé motoriky;
- oblast komunikačních dovedností;
- oblast grafomotoriky;
- oblasti pozornosti a soustředěnosti;
- oblast adaptace na nové prostředí;
- oblast sebeobsluhy;
- větší samostatnost;
- oblast sluchové percepce;
- oblast zrakové percepce;
- oblast předmatematických dovedností.

6. Zvolili byste opakovaně formu vzdělávání v přípravné třídě?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano, zvolili bychom opakovaně vzdělávání našeho dítěte v přípravné třídě.
- Ne, nepovažuji tuto formu vzdělávání za přínosnou.

7. Vyhovoval nám režim přípravné třídy z časových důvodů?

Zde napište svou odpověď: